

תוכן העניינים

פרק 1	הרקע ההיסטורי להקמת המדינה	עמ' 2
פרק 2	הכרזת העצמאות	עמ' 3-6
פרק 3	הרעיון הלאומי	עמ' 7-8

מדינה יהודית

פרק 4	עמדות שונות לגבי אופייה הרצוי של מדינת ישראל- אופי וזהות דתי ולאומי	עמ' 9-12
פרק 5	המאפיינים היהודיים של מדינת ישראל	עמ' 13-15
פרק 6	מדינת ישראל והעם היהודי בתפוצות	עמ' 16
פרק 7	המיעוטים בישראל	עמ' 17-18
פרק 8	השסע הלאומי	עמ' 19

מהי דמוקרטיה? ערכים, עקרונות ומאפיינים של משטר דמוקרטי

פרק 9	עקרון שלטון העם	עמ' 20-23
פרק 10	תרבות פוליטית דמוקרטית: סובלנות, פלורליזם והסכמיות	עמ' 24-27
פרק 11	עקרון הכרעת הרוב ושמירה על זכויות המיעוט	עמ' 28-29
פרק 12	זכויות האדם והאזרח	עמ' 30-35
פרק 13	חובות האדם והאזרח	עמ' 36
פרק 14	גישות חברתיות-כלכליות במדינה דמוקרטית	עמ' 37-38
פרק 15	עקרון הגבלת השלטון	עמ' 39-40
פרק 16	עקרון שלטון החוק	עמ' 41-45
פרק 17	זכות הדמוקרטיה להגן על עצמה מפני איומים על שיטת המשטר ועל אופי המדינה ...	עמ' 46
פרק 18	ביטחון ודמוקרטיה	עמ' 47

משטר במדינת ישראל

פרק 19	יסודות חוקתיים	עמ' 48-52
פרק 20	הרשות המחוקקת	עמ' 53-55
פרק 21	הרשות המבצעת	עמ' 56-58
פרק 22	הרשות השופטת	עמ' 59-60

אשכול בחירה:

פרק 23	אשכול העולם היהודי	עמ' 61-64
--------	--------------------	-----------

פרק 1- הרקע ההיסטורי להקמת המדינה

החלטה 181- תוכנית החלוקה:

- החלטת עצרת האו"ם בכ"ט בנובמבר 1947 (29.11.47).
- החלטה להקים בתוך החלק שנותר מן המנדט בארץ ישראל המערבית, מדינה יהודית ומדינה ערבית.
- בהחלטה נכתב שירושלים תהיה עיר בשליטה בינלאומית.
- על פי ההחלטה שתי המדינות יהיו דמוקרטיות, יקיימו בחירות וינסחו חוקה.
- **ההנהגה היהודית קיבלה את התכנית. ההנהגה הערבית דחתה אותה**, והערבים החלו בפעולות איבה (השלב הראשון של מלחמת העצמאות).

שאלות:

שאלה 1 – שאלת ידע פשוטה

הצג את החלטת 181 של האו"ם (תוכנית החלוקה).

פרק 2- הכרזת העצמאות

- מסמך ההכרזה על מדינת ישראל שנחתם על ידי דוד בן גוריון וחברי מועצת הם (נציגי היישוב היהודי בארץ ישראל).
- הוכרזה בה' באייר תש"ח (14 במאי 1948), בתל אביב, בעיצומה של מלחמת העצמאות.
- כוללת שלושה חלקים: **חלק היסטורי** (לגיטימציה/הצדקות), **חלק מעשי** (ביצועי/אופרטיבי), **חלק הצהרתי** (אופי המדינה/עקרונות) ו**פנייה לגורמים שונים** (חלק הצהרתי).

שלושה חלקים למגילה:

1. החלק ההיסטורי (פסקאות 1–9)

סקירה היסטורית של תולדות העם היהודי, הקשר של העם היהודי לארץ ישראל, ההצדקות להקמת מדינת ישראל:

• הצדקה להקמת מדינה יהודית בארץ ישראל הנובעת מהזכות הטבעית והאוניברסלית של כל עם להגדרה עצמית, במיוחד עם שנמצא במצוקה (עם ישראל עבר את השואה).	(א) הצדקה טבעית-אוניברסלית
• הצדקות להקמת מדינה יהודית בארץ ישראל הקשורות לאירועים היסטוריים: • בה קם העם היהודי, התעצב ויצר נכסי תרבות ובראשם <u>התנ"ך</u>. • במהלך <u>הגלות</u> העם המשיך בתקוה ובמאמץ לשוב לארץ ישראל. • נעשה מאמץ לשיבה לארץ בדורות האחרונים שהביא להקמת ישוב גדול ומבוסס. • <u>השואה</u> הוכיחה את ההכרח בפתרון בעיית האנטישמיות על ידי מדינה יהודית. • <u>השתתפות היישוב היהודי במלחמת העולם השנייה</u> הקנתה לו את הזכות להימנות על העמים באו"ם.	(ב) הצדקה היסטורית-
• הצדקה להקמת מדינה יהודית בארץ ישראל הנובעת מהכרה בינלאומית בזכותו של העם היהודי למדינה בארץ ישראל. • החלטות רשמיות של מדינות וגופים בינלאומיים (דוגמאות: הצהרת בלפור כתב המנדט החלטת האו"ם על החלוקה- החלטה 181).	(ג) הצדקה משפטית בינלאומית-

הצהרת בלפור:

- מכתב ששלח שר החוץ הבריטי בלפור בשנת 1917 ללורד היהודי רוטשילד.
- מודיע על החלטת ממשלת בריטניה לקדם הקמת בית לאומי לעם היהודי בארץ ישראל.

כתב המנדט:

- הסמכה לבריטניה על ידי חבר הלאומים בשנת 1922.
- להקמת בית לאומי לעם היהודי בארץ ישראל (יישום הצהרת בלפור)
- המנדט (יחידת שליטה) ניתן על ארץ ישראל משני עברי הירדן.
- המנדט מדגיש את הצורך לשמור את הזכויות האזרחיות והדתיות של לא-יהודים בארץ ישראל.

2. החלק האופרטיבי-מעשי (פסקאות 10–12)

הצהרה על הקמת מדינת ישראל, מוסדות השלטון והסמכויות שלהם, מבנה המערכת הפוליטית, הבחירות, המשטר הדמוקרטי- כינון חוקה. חלק זה מאפשר להקים רשויות שלטון, ולנהל באופן מעשי את המדינה.

3. החלק ההצהרתי- אופי המדינה- יהודית ודמוקרטית (פסקה 13)

חלק זה עוסק בערכים ובעקרונות עליהם תתבסס המדינה : עלייה יהודית ; הזכויות הטבעיות של בני האדם ; ערכי החירות והשוויון : למשל, חופש דת ומצפון, שוויון זכויות לכל האזרחים ; זכויות המיעוט שהמדינה מתכוונת לכבד, למשל שמירה על המקומות הקדושים לכל הדתות.

החלק המדיני (פניות לגורמים שונים) (פסקאות 14–17)

פנייה לגורמים שונים : האו"ם, ערביי ישראל, מדינות ערב ויהודי התפוצות.

לאו"ם-	לשיתוף פעולה בהגשמת החלטת החלוקה ולקבל את ישראל לתוך משפחת העמים.
לערבים תושבי מדינת ישראל-	שזה עתה קמה : לשמור על השלום, לקחת חלק בהקמת המדינה, על יסוד אזרחות מלאה ושווה במדינה וייצוג מתאים בכל מוסדותיה.
למדינות השכנות-	מושיטים יד לשלום ושכנות טובה, לשיתוף פעולה במאמץ לקדם את המזרח התיכון כולו.
לעם היהודי בתפוצות-	להתלכד סביב הישוב היהודי ולסייע במערכה הגדולה על הגשמת שאיפת הדורות לגאולת ישראל.

מדינה יהודית ודמוקרטית:

מדינת ישראל הוגדרה כמדינה יהודית ודמוקרטית. במגילת העצמאות אפשר למצוא יסודות יהודיים וגם יסודות דמוקרטיים.

מאפיינים <u>יהודיים</u> של המדינה הבאים לידי ביטוי בהכרזה :	מאפיינים <u>דמוקרטיים</u> של המדינה הבאים לידי ביטוי בהכרזה :
- בשם המדינה : מדינת ישראל. - בפתיחת שעריה לכל יהודי. - בקריאה לעם היהודי להתלכד סביבה. - בקביעה כי המדינה תושתת על יסודות החרות, הצדק והשלום במורשתם של נביאי ישראל.	- הכרזה על הקמת מוסדות דמוקרטיים\קיום בחירות\כינון חוקה. - הבטחה לשוויון זכויות חברתי ומדיני לכל אזרחיה ללא הבדל דת, גזע ומין. - בהבטחה להיות נאמנים לעקרונותיה של מגילת האו"ם. - בקריאה לערבים תושבי המדינה שקמה להשתתף בבניין המדינה על יסוד אזרחות מלאה ושווה. - בהבטחה להעניק לערבים אזרחי ישראל נציגות מתאימה בכל מוסדות המדינה. - שמירה על המקומות הקדושים לכל הדתות. - פיתוח הארץ לטובת כל תושביה.

שאלות:

שאלה 1 – שאלת ידע פשוטה

הבא שתי דוגמאות ממגילת העצמאות המבטאות מחויבות לאופי **היהודי** של מדינת ישראל.

שאלה 2- שאלת ידע פשוטה

הבא שתי דוגמאות ממגילת העצמאות המבטאות מחויבות לאופי **הדמוקרטי** של מדינת ישראל.

שאלה 3 – שאלת אירוע

קהילה יהודית באחת מארצות אירופה יזמה מבצע שבו הוטסו לארץ עשרות רופאי עיניים יהודים. הם התנדבו לבדוק את הראייה של אלפי קשישים וניצולי שואה, ולהעניק משקפיים במימונה של קהילה זו למי שצריך. הרופאים הסבירו כי מבצע זה הוא ביטוי למחויבותה של הקהילה היהודית בחוץ לארץ כלפי אזרחי ישראל, וכי בכך הם מממשים את הכתוב בהכרזת העצמאות.

- ציין והצג את **הפנייה** מבין הפניות לגורמים שונים **בהכרזת העצמאות** שמתממשת בקטע.
הסבר כיצד מימוש פנייה זו בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 4 – שאלת אירוע

שגרירים שמשרד החוץ ממנה מייצגים את מדינת ישראל במדינות שונות בעולם.
בשנה האחרונה החליט משרד החוץ למנות ערבי-ישראלי לתפקיד שגריר ישראל באחת ממדינות אירופה.
דובר משרד החוץ אמר כי המינוי של ערבי אזרחי ישראל לתפקיד שגריר ישראל מסמל את השתלבותם של אזרחי ישראל הערבים בתפקידים שונים במוסדות השלטון של מדינת ישראל.
- ציין והצג את **הפנייה בהכרזת העצמאות** הבאה לידי ביטוי בדבריו של דובר משרד החוץ.
הסבר כיצד פנייה זו באה לידי ביטוי בקטע.

שאלה 5 – שאלת ידע פשוטה

הצג שתי הצדקות להקמת מדינת ישראל .

שאלה 6- שאלת ידע פשוטה

הצג את הצהרת בלפור.

שאלה 7- שאלת ידע פשוטה

הצג את כתב המנדט.

שאלה 8- שאלת אירוע

כבר כמעט עשרים שנה שמדינת ישראל תומכת במסעות של צעירים יהודים מהעולם לביקור בישראל, במסגרת פרויקטים שונים כמו תגלית. השנה ירד משמעותית מספר המשתתפים במסע ובעיקר מבין יהודי ארצות הברית. תומכי הפרויקט חוששים מהמגמה הזאת, כיוון שאחת מהמטרות במסע היא להשפיע לטובה על דעתם של הצעירים האלו כלפי המדינה. מאז ימי הקמתה, ישראל רואה בהם "שגרירי הסברה" בעולם ושואפת לקבל מהם תמיכה פוליטית ואף מעשית.

- ציין והצג את **הפניה מתוך הכרזת העצמאות** שבאה לידי ביטוי במטרות הפרויקט. הסבר כיצד פניה זו באה לידי ביטוי בקטע.

שאלה 9- שאלת אירוע

- ממשלת ישראל החליטה לפעול כדי למנוע את ההתייבשות של ים המלח, שהוא אתר טבע ותיירות ייחודי בעולם. אחת התכניות שיזמה הממשלה להשגת יעד זה גובשה יחד עם מדינת ירדן, מפני שהגבול בינה לבין מדינת ישראל עובר לאורך ים המלח. לפי התכנית, יועברו מים, באמצעות צינור, מים סוף לים המלח.
- ציין והצג את **הפניה מתוך הכרזת העצמאות**, שממשלת ישראל מממשת בפעולותיה בנוגע לים המלח. הסבר כיצד פניה זו באה לביטוי בקטע.

שאלה 10- שאלת אירוע

- ממשלת ישראל החליטה להקצות לרשויות הערביות בישראל מאות מיליוני שקלים במסגרת תכנית כלכלית חדשה. התקציבים יופנו לתכנון מוניציפאלי של אזורי תעשייה, להרחבת אפשרויות התעסוקה ולעידוד יזמות עסקית בענף התיירות. כסף יוקצה גם לשיפור תשתיות התחבורה ולהוספת קווי תחבורה ציבורית ליישובים אלה. כל אלו במטרה להגדיל ולהרחיב את היקף הפעילות הכלכלית של כלל תושבי המדינה.
- ציין והצג את **החלק בהכרזת העצמאות** שתוכנו בא לידי ביטוי בהחלטת הממשלה. הסבר כיצד תוכנו של חלק זה בא לידי ביטוי בקטע.

פרק 3- הרעיון הלאומי

קבוצה אתנית ולאום:

- קבוצה שלה יסודות משותפים אתניים-תרבותיים (מוצא, שפה, תרבות, היסטוריה ודת). - קבוצה זו <u>אינה</u> בהכרח בעלת דרישות להגדרה עצמית (ריבונות).	קבוצה אתנית
- קבוצה שלה יסודות משותפים (אתניים תרבותיים וגם)או יסודות פוליטיים). - לקבוצה זו מדינה ריבונית או אוטונומיה בתוך מדינה ריבונית, או שהיא שואפת לאחד משני אלו.	לאום (קבוצת לאום)

סוגי לאומיות:

- השאיפה המשותפת לבני לאום לשלטון עצמי במסגרת של מדינה ריבונית. - מבוססת על יסודות אתניים-תרבותיים: מוצא, שפה, תרבות, היסטוריה ודת.	לאומיות אתנית-תרבותית
- השאיפה המשותפת לבני לאום לשלטון עצמי במסגרת של מדינה ריבונית. - מבוססת על יסודות פוליטיים: שותפות, אידיאולוגיה, ערכים, תפיסה משותפת.	לאומיות פוליטית-אזרחית

שאלות:

שאלה 1 – שאלת ידע פשוטה

הסבר מאפיין אחד דומה ומאפיין אחד שונה בין לאומיות אתנית-תרבותית ללאומיות פוליטית-אזרחית

שאלה 2 – שאלת אירוע

צפון אירלנד היא חלק מבריטניה. בערך מחצית מתושבי צפון אירלנד הם ממוצא אירי ומשתייכים לדת הנוצרית הקתולית. המחצית השנייה היא ממוצא אנגלי ומשתייכת לדת הנוצרית הפרוטסטנטית. רוב התושבים ממוצא אירי תומכים במאבק לעצמאות של צפון אירלנד והתנתקות מבריטניה, אך רוב התושבים ממוצא אנגלי תומכים בהמשך האיחוד עם בריטניה.

- ציין והצג את **סוג הלאומיות** שעליו מתבסס המאבק בצפון אירלנד. הסבר כיצד סוג לאומיות זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 3 – שאלת ידע מורכבת

בישראל קיימות לילדים ולבני נוער קייטנות קיץ, ששמו להן למטרה לחזק את הזהות היהודית בקרב הדור הצעיר. בקייטנות מתנהלים דיונים אינטנסיביים בנושאים עתיד העם והקשר שבין העם היהודי למדינת ישראל.

- ציין והצג את **סוג הלאומיות** הבא לידי ביטוי בפעילות הקייטנות. הסבר כיצד סוג לאומיות זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 4- שאלת אירוע

בעשור האחרון התנהל מאבק בסרביה בין הרוב הסרבי ששולט במדינה, שהוא נוצרי ודובר סרבית, לבין תושבי חבל קוסובו, שמרביתם מוסלמים דוברי השפה האלבנית. תושבי קוסובו הכריזו על הקמת מדינה עצמאית כדי לממש את

הלאומיות שלהם. שלטונות סרביה הודיעו שהם מתנגדים להקמת המדינה בקוסובו בטענה שמעשה זה יערער את היציבות באזור. לכן הם מציעים לתושבי קוסובו להסתפק באוטונומיה, שתאפשר להם לנהל את ענייני החבל באופן עצמאי.

- ציין והצג את **סוג הלאומיות** שבא לידי ביטוי בהקמת המדינה בחבל קוסובו. הסבר את תשובתך על-פי הקטע.

שאלה 5- שאלת אירוע

כל אדם המבקש להפוך לאזרח במדינה מסוימת נדרש לעמוד בכמה תנאים: עליו לשלוט בשפה הרשמית המשותפת לכל הקבוצות במדינה, וכן לקבל על עצמו מחויבות לערכים הדמוקרטיים המקובלים במדינה.

- ציין והצג את **סוג הלאומיות** שעליה מבוססת האזרחות במדינה זו. הסבר כיצד סוג הלאומיות הזה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 6- שאלת אירוע

הספרייה הלאומית של ישראל היא גוף ציבורי שתפקידו מוגדרים בחוק. התפקיד המרכזי של הספרייה הוא איסוף ושימור של מסמכים הקשורים למורשת העם היהודי ולמנהגיו לאורך הדורות. הדבר נועד בעיקר לחיזוק הקשר בין העם היהודי למדינת ישראל. כך, למשל, רכשה הספרייה בכספי המדינה כתבי יד יהודיים עתיקים שהתגלו באפגניסטן, ובהם כתבי יד של רבנים ומסמכים החושפים לראשונה אורח חיים של היהודים באפגניסטן בתקופות קודמות.

- ציין והצג את **סוג הלאומיות** שבא לידי ביטוי בתפקידה המרכזי של הספרייה הלאומית. הסבר כיצד סוג זה של לאומיות בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 7- שאלת ידע

ועדת השרים לענייני חקיקה דנה בהצעת חוק להרחיב את השימוש בלוח השנה העברי בתעודות רשמיות מטעם המדינה: על פי ההצעה יצוין גם תאריך הלידה העברי בכל רישיון נהיגה אשר יוציא משרד התחבורה. בדרך זו יוזם ההצעה מבקש להוביל לחיזוק הזהות היהודית בישראל.

- ציין והצג את **סוג הלאומיות** שאותו מבקש לחזק יוזם ההצעה. הסבר כיצד סוג הלאומיות הזה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 8- שאלת אירוע

בקנדה הוחלט להחליף את דגל המדינה לדגל שיבטא את הריבונות של המדינה ואת האופי המיוחד שלה. בטקס שהונף בו הדגל החדש לראשונה בבית הנבחרים הקנדי, דיבר יושב ראש בית הנבחרים על המשמעות הסמלית של הדגל. לדבריו, הדגל החדש מסמל את הזהות המשותפת של כל אזרחי קנדה, משום שהוא מייצג את כל אזרחי המדינה, ללא הבדל מוצא, שפה או אמונה.

- ציין והצג את **סוג הלאומיות** שבא לידי ביטוי בדברי היו"ר. הסבר כיצד סוג זה של לאומיות בא לידי ביטוי בקטע.

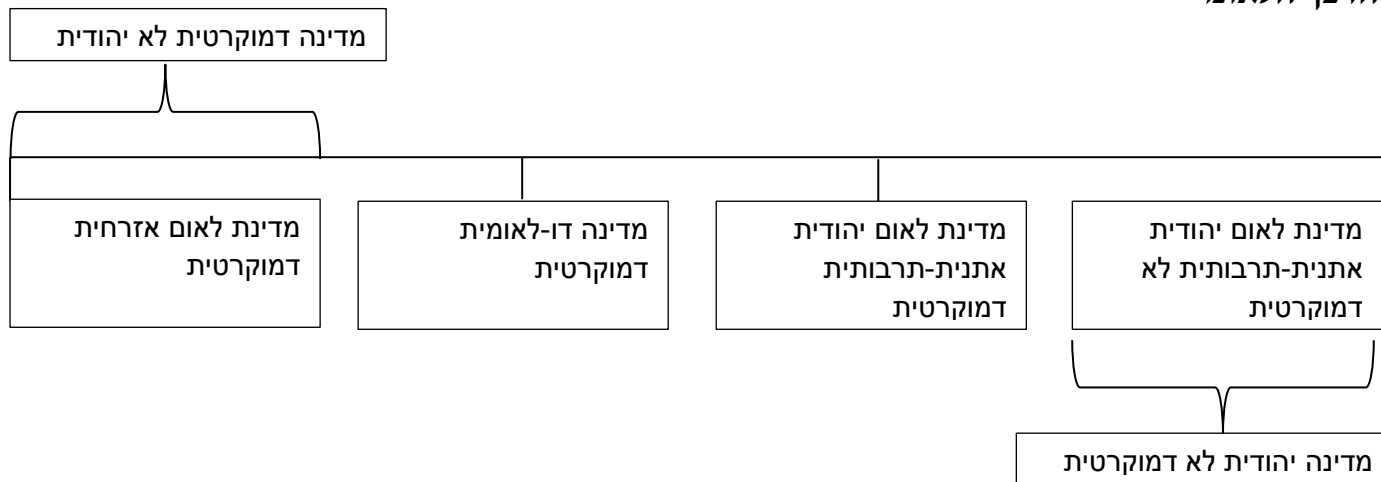
שאלה 9 – שאלת ידע

הצג את המושג "קבוצה אתנית"

מדינה יהודית

פרק 4- עמדות ("חלומות") לגבי מדינת ישראל

הרצף הלאומי

- ישראל מזוהה ברמה הקולקטיבית עם <u>לאום אתני-תרבותי יהודי</u> ומבטאת את זכותו להגדרה עצמית לאומית. - במדיניות ההגירה יש העדפה ללאום היהודי. - הסמלים, המועדים הרשמיים, החוקים ומוסדות המדינה נותנים ביטוי ליסודות האתניים-תרבותיים היהודיים (מוצא, שפה, תרבות, היסטוריה, מורשת ודת). - מדינת ישראל אינה מחויבת בהכרח לשוויון זכויות מלא בין כל אזרחיה ללא הבדלי השתייכות לאומית. - בכל התנגשות או מתח בין היסוד היהודי ליסוד הדמוקרטי, הראשון בהכרח יגבר. - גרסתה הקיצונית של עמדה זו מבקשת לשלול את אזרחותם של אזרחי ישראל הערבים ולכונן מדינה ליהודים בלבד.	1. מדינת לאום יהודית אתנית – תרבותית לא דמוקרטית:
- ישראל היא מדינתו של העם היהודי בארץ ובתפוצות. - המדינה מזוהה ברמה הקולקטיבית עם <u>לאום אתני-תרבותי יהודי</u> ומבטאת את זכותו להגדרה עצמית לאומית. - זכותו של כל יהודי לעלות למדינת ישראל. - עברית היא שפתה הרשמית המרכזית של המדינה. - מורשת ישראל היא מרכיב מרכזי בתרבותה של המדינה. - חלק מהסמלים, המועדים הרשמיים, החוקים ומוסדות המדינה נותנים ביטוי ליסודות <u>האתניים-תרבותיים היהודיים</u> (מוצא, שפה, תרבות, היסטוריה, מורשת ודת). - יש הבחנה ברורה בין זהותה הלאומית של המדינה לבין מישור זכויות הפרט של האזרחים: לצד הגדרתה העצמית הלאומית היהודית, מדינת ישראל מחויבת לשוויון מלא בין כל אזרחיה ללא הבדלי השתייכות לאומית, אתנית או דתית. - הריבונות על המדינה מסורה לכל אזרחיה באמצעות הבחירות לכנסת ושאר זכויות האזרח. - אין חפיפה מלאה בין לאומיות לאזרחות. - במדינה יהיו גם יסודות אזרחיים משותפים לכלל אזרחי המדינה.	2. מדינת לאום יהודית אתנית – תרבותית דמוקרטית:

	- יש הכרה גם בזכויות קבוצתיות מסוימות לקבוצות האתניות השונות.
3. מדינה דו-לאומית דמוקרטית:	- מדינה המזוהה ברמה הקולקטיבית עם <u>הלאום היהודי והלאום הערבי</u> במידה שווה. - יש לשנות את דגל המדינה, סמליה, המנונה ומרכיבים זהותיים נוספים כך שיתנו ביטוי מקביל ובעל משקל שווה גם לזהות ערבית. - יש לבטל את ההכרה במוסדות הציוניים על ידי המדינה (הסוכנות היהודית, קק"ל). - מדיניות ההגירה לישראל צריכה להתייחס בשוויוניות להגירת ערבים ויהודים כאחד. - קיימת גרסה של גישה זו ולפיה על המדינה להיות מזוהה עם כל קבוצה לאומית שתתקיים בקרבה – "מדינת כל לאומיה" או מדינה רב-תרבותית במישור הלאומי. - אין חפיפה מלאה בין לאומיות לאזרחות. - במדינה יהיו גם יסודות אזרחיים משותפים לכלל אזרחי המדינה.
4. מדינת לאום אזרחית דמוקרטית:	- עמדה התומכת בביטול זהותה היהודית של המדינה ומבקשת למנוע זיקה של המדינה לקבוצה לאומית אתנית תרבותית כלשהי. - המדינה תגדיר את זהותה הלאומית על בסיס האזרחות הישראלית בלבד. - תהיה חפיפה מלאה בין לאומיות לאזרחות והיסודות המשותפים לכלל אזרחי המדינה יהיו אזרחיים בלבד. - הסמלים, המועדים, החוקים ומוסדות המדינה יבטאו רק יסודות המשותפים לכל האזרחים במדינה. - מדיניות ההגירה לא תיתן עדיפות לבני קבוצה לאומית כלשהי ויבוטל חוק השבות.

הרצף הדתי

מדינת הלכה	מדינה מסורתית (מורשתית)-תרבותית	מדינה המשלבת חקיקה דתית-הלכתית בהיקף חלקי:	מדינת חילונית שיש בה הפרדה מלאה בין הדת למדינה
------------	---------------------------------	--	--

1. מדינה חילונית שיש בה הפרדה מלאה בין הדת למדינה:	- מקור הסמכות במדינה הוא <u>ציבור האזרחים</u>. - המדינה יהודית מבחינה לאומית, אך יש <u>להפריד לחלוטין</u> בין הדת והמורשת היהודית לבין המדינה/המוסדות הפוליטיים, למעט סמלים. - אין זה מתפקידה של המדינה לחוקק חוקים בעלי אופי דתי, להעניק שירותים דתיים או להתערב בענייני דת, אך עליה לאפשר קיום פולחן דתי פרטי.
2. מדינה מסורתית (מורשתית)-תרבותית:	- מקור הסמכות במדינה הוא <u>ציבור האזרחים</u>. - מדינת ישראל, כמדינת העם היהודי, צריכה לתת ביטוי בחקיקה ובמרחב הציבורי למורשת היהודית במובן התרבותי והלאומי מתוך זיקה למורשת/מסורת אך ללא מחויבות להלכה.
3. מדינה המשלבת חקיקה דתית-	- מקור הסמכות במדינה הוא <u>ציבור האזרחים</u>. - למדינה ערך דתי, לכן עליה לשאוף לשלב מרכיבים הלכתיים בחקיקה ובמרחב הציבורי משיקולים דתיים.

הלכתית בהיקף חלקי:	- בין שני היסודות, הדתי והדמוקרטי, עשוי להיווצר מתח, ולכן יש לחתור לפתרונות שונים ביניהם. - יהדותה של המדינה תתבטא בחיזוק/שימור האופי היהודי הדתי/הלכתי בעיקר במרחב הציבורי ובתחום המעמד האישי (שבת, כשרות, נישואין, גיור) ובשילוב המשפט העברי בחקיקה ובפסיקה.
4. מדינת הלכה:	- מקור הסמכות במדינה הוא <u>ההלכה היהודית</u>, ולא ציבור האזרחים, בשונה מדמוקרטיה. חוקי המדינה ייקבעו על פי דיני התורה בכל תחומי החיים. - בקרב המחזיקים בעמדה זו, ישנן תפיסות שונות באשר למידת האכיפה הרצויה בפועל מצד המדינה בביתו הפרטי של האזרח. - המדינה לא תהיה דמוקרטית. יחד עם זאת, יתקיימו בה מאפיינים דתיים (הלכתיים) העולים בקנה אחד עם מאפיינים דמוקרטיים.

שאלות:

1. שאלת ידע-

- הצג שני מאפיינים של העמדה (החלום) מדינת ישראל כ"מדינה מסורתית (מורשתית)-תרבותית".

2. שאלות אירוע:

הרכבת הקלה הפועלת בירושלים היא אמצעי תחבורה המשמש בכל יום אלפי נוסעים ובהם נוסעים דוברי ערבית. ברכבת מופעלת מערכת כריזה בשפה העיברית ובשפה הערבית ובאמצעותה מכריזים את שם התחנה והודעות שונות, כמו כן השילוט גם הוא בעברית ובערבית.

אחד הנוסעים כתב מכתב למערכת עיתון בעיר. במכתבו הוא הביע את שביעות רצונו מן העובדה שבירושלים יש מערכת כריזה ברכבת בשפה העיברית וגם בשפה הערבית, ובכך מתממש הן ערך השיוויון כלפי כלל התושבים והן מעמדה המיוחד של ירושלים כבירת המדינה היהודית.

- ציין והצג את העמדה (החלום) הרצויה בעינו של כותב המכתב בנוגע לזהות הלאומית של מדינת ישראל. הסבר כיצד עמדה זו באה לידי ביטוי בקטע.

3. שאלת אירוע:

בעת האחרונה הוגשה לבית המשפט עתירה נגד הנהלות בתי"ח האוסרות על המבקרים להכניס לבתי"ח אוכל שאינו כשר לפסח במהלך ימי החג.

בתשובה לעתירה הסביר דובר אחד מבתי"ח האלה, כי הכנסת חמץ לבתי"ח עלולה ליצור בעיה הלכתית חמורה. הוא הוסיף כי הנהלת ביה"ח מבינה שאיסור זה פוגע בזכויותיהם של מקצת מן המאושפזים ומצטערת על כך, אך ביקש להזכיר שמדינת ישראל היא דמוקרטית וגם יהודית, ומכיוון שבית החולים הוא מוסד ציבורי, ראוי לשמור בו על ההלכה היהודית שעל פיה אסור לאכול חמץ בפסח.

- ציין והצג את העמדה (החלום) הרצויה בעינו של דובר ביה"ח, בנוגע לזהות הדתית – תרבותית של מדינת ישראל.

4. שאלת אירוע:

במדינת ישראל לכל עדה דתית יש בתי דין משלה, המתנהלים על פי דיני הדת הייחודית לה. לאחרונה החליט משרד המשפטים לפתוח בית דין שרעי (בית דין המתנהל על פי ההלכה המוסלמית) ביישוב סכנין בצפון הארץ, כדי שגם תושבים מוסלמים מהצפון ייהנו משירותי בתי הדין הדתיים באזור מגוריהם, כמו שאר אזרחי המדינה.

בטקס חנוכת בית הדין אמר דובר משרד המשפטים כי הקמת בית הדין בסכנין מבטאת את המחויבות של מדינת ישראל היהודית לשרת בממלכתיות ובשוויוניות את כל אזרחי המדינה על פי צורכיהם הדתיים.

- ציין והצג את אחת העמדות ("חלומות") בנוגע לזהות הלאומית הרצויה של מדינת ישראל, שבאה לידי ביטוי בדברי דובר משרד המשפטים.

5. שאלת אנסין:

בשנים האחרונות מתקשה ההנהגה הבריטית לנווט את דרכה ביחס לאיחוד האירופי. נראה לי כי בשנים הקרובות תחפש בריטניה את דרכה, ותנסה למצוא את האיזון בין זהות לאומית ורצון להתבדל לבין ערכים דמוקרטיים אוניברסליים (כלל עולמיים) וקבלת האחר. אני סבור שהבריטים יכולים למצוא בישראל דוגמה לאיזון כזה. במדינת ישראל יש מיעוט לאומי משמעותי – המיעוט הערבי. מיעוט זה זוכה, על פי חוק וברוח מגילת העצמאות, לשוויון זכויות. האזרחים הערבים לומדים במערכת החינוך בשפה הערבית ושומרים על ייחודם בתחום התרבותי והדתי. בשישים ושמונה שנות קיומה עסוקה מדינת ישראל באתגר של יצירת איזון חוקתי בין היסוד הלאומי היהודי לבין היסוד הדמוקרטי. החברה הישראלית מתאמצת לקיים דרישה מורכבת ומתמשך באשר לאיזון הנכון בין יסודות אלה. אי אפשר לומר שהמאמץ הוכתר בהצלחה מלאה והגענו לנקודת האיזון המושלמת, אולם אפשר לומר שמדינת ישראל יצרה מודל מתפקד ומצליח של מדינת לאום שהיא גם יהודית וגם דמוקרטית. יש לאן לשאוף, יש מה לשפר, אבל למעשה – זה באמת עובד.

(מעובד על פי ש' פרידמן, באתר האינטרנט של המכון הישראלי לדמוקרטיה, 16/6/17)

- הצג את העמדה (חלום): ישראל כמדינת לאום יהודית אתנית-תרבותית דמוקרטית. הסבר כיצד עמדה זו באה לידי ביטוי בקטע.

6. שאלת אירוע

במערכת הבחירות האחרונה פנו מאחד העיתונים לדוברי המפלגות המתמודדות, וביקשו מהם להציג את עמדתם בנוגע לסוגיות שונות שיש בענייני מחלוקת בציבור. אחת מן הסוגיות הייתה הפעלת תחבורה ציבורית בשבת. דובר של אחת המפלגות אמר שמפלגתו מתנגדת להפעלת תחבורה ציבורית בשבת, משום שמדינת ישראל היא מדינה יהודית ולכן היא חייבת להתבסס על ערכי היסוד של היהדות. הפעלת תחבורה ציבורית בשבת פוגעת בערכים אלה ומנוגדת למצוות התורה המחייבות כל יהודי.

- ציין והצג את העמדה (החלום) הרצויה בעיניו של דובר המפלגה בנוגע לזהות הדתית של מדינת ישראל. הסבר כיצד עמדה זו באה לידי ביטוי בקטע.

7. שאלת אירוע

בעיר מסוימת בישראל החליט ראש העיר לערוך בליל שבת מסיבת רחוב גדולה בטיילת שבמרכז העיר. העירייה קראה לבעלי הדוכנים שבטיילת לפתוח את עסקיהם בשבת כדי לעודד את התיירות, והתושבים הוזמנו לבוא ולחגוג באירוע. קבוצה של תושבים פרסמה בפייסבוק רשומה (פוסט) ובה הם תמכו בהחלטת ראש העיר. לטענתם, מדינת ישראל היא מדינה דמוקרטית ולכן עליה לאפשר לכל אדם לממש את חירותו ללא מגבלה של חקיקה או פסיקה דתית.

- ציין והצג את אחת העמדות ("החלומות") בנוגע לזהות הדתית-תרבותית הרצויה של מדינת ישראל, שבאה לידי ביטוי ברשומה (בפוסט) שפרסמו התושבים בפייסבוק.

פרק 5- המאפיינים היהודים של מדינת ישראל

היבט משפטי-נורמטיבי

(1) חוק-יסוד: ישראל-מדינת הלאום של העם היהודי	• חוק זה מעגן את אופייה היהודי של מדינת ישראל ומגדיר את מדינת ישראל כמדינת הלאום של העם היהודי. • חוק-יסוד זה הינו חלק מחוקי היסוד, שהם חלק בלתי נפרד מהיסודות החוקתיים של המדינה, שאמורים להוות תשתית לחוקה העתידית. • החוק מגדיר את מאפייני המדינה כגון: דגל, המנון, סמל, שפה, ירושלים כעיר הבירה וכו'.
(2) חוק השבות	• חוק משנת 1950 הקובע שכל יהודי זכאי לעלות לארץ. • החוק מאפשר גם לבניאות זוגם, ונכדיהם של יהודית ובניאות זוגם לעלות לארץ (אם כי הם לא נרשמים כיהודים). • חוק זה נובע מתפיסת היסוד של מדינת ישראל כמדינת הלאום של כל יהודי העולם ולכן מקובל לראותו חוק מבחין ולא חוק מפלה. • במדינות רבות בעולם קיימות מדיניות הגירה המבוססת על עקרון שבות של בני הלאום.
(3) חוק שעות עבודה ומנוחה	• החוק מגדיר את שעות העבודה וימי עבודה ומנוחה במשק. • ליהודים נקבעה השבת כיום השבתון השבועי. ללא יהודים- בשישי, שבת או ראשון לפי בחירתם.
(4) חוק יסודות המשפט	• החוק מתייחס למקרים בהם אין חקיקה ראשית אחרת לגבי המקרה הנידון. • החוק מנחה את בתי המשפט לפסוק על פי "עקרונות החרות, הצדק והיושר של מורשת ישראל" במקרים בהם אין חקיקה ראשית אחרת המתייחסת למקרה.
(5) חוק חג המצות	• החוק אוסר על בעלי עסקים הצגת ומכירת חמץ ברשות הרבים באזורים יהודיים במהלך ימי חג הפסח. • החוק אינו אוסר אכילת חמץ.
(6) החוק לעשיית דין בנאצים ובעוזריהם	• החוק קובע כללי ענישה ייחודיים (כולל עונש מוות) על פשעי הנאצים ועוזריהם למרות שנעשו לפני הקמת המדינה ומחוץ לגבולותיה. • הענישה מתייחסת לפשעים שנעשו נגד העם היהודי.
(7) חוק בתי הדין הרבניים	• החוק קובע שכל אזרחי ישראל מחויבים להתחתן ולהתגרש במסגרת בתי הדין של בני דתם וממילא נישואין וגירושין של יהודים בישראל ייערכו על פי דין תורה. • (החל מ-2010 המדינה מאפשרת נישואין אזרחיים לאזרחים שהינם חסרי דת).

המרחב הציבורי:

(1) מעמדה של השפה העברית כשפה	• העברית אמנם לא נקבעה בחוק מפורש כשפה הרשמית של מדינת ישראל וכך נותרה החקיקה מתקופת המנדט המקנה לעברית ולעברית מעמד של שפות רשמיות (לאחר הביטול המפורש בחקיקה של מעמד השפה האנגלית).
---	---

• החקיקה והפסיקה בישראל מקנות עדיפות לעברית כשפה רשמית כביטוי לאופייה היהודי של המדינה.	הרשמית
• לוח השנה העברי הוא לוח השנה הרשמי של מדינת ישראל כביטוי לאופייה היהודי של המדינה. • החגים היהודיים הינם ימי שבתון רשמיים במדינה. • החוק מחייב שימוש בתאריך עברי בכל מסמך רשמי היוצא מטעם המדינה ומוסדותיה.	(2) לוח השנה העברי
• סמלי המדינה הקבועים בחוק מבטאים את זהותה היהודית. • דגל המדינה מורכב ממגן דוד שהוא סמל יהודי מסורתי ומפסי תכלת ולבן שהם צבעי הטלית היהודית (נבחר כדגלה של התנועה הציונית עוד בראשית דרכה). • סמל המדינה הינו המנורה שעמדה בבית המקדש בירושלים ומשני צדיה ענפי זית. • המנון המדינה, "התקווה", מבטא את שאיפת העם היהודי לחזור לארצו ולחדש בה את חרותו המדינית.	(3) סמלי המדינה (סמל, דגל, המנון)

בין הציבורי לפרטי:

• ההסדר להכרעה במחלוקות בסוגיות דת ומדינה שיסודו מיוחס למכתב הצהרת כוונות מ-1947 (שנשלח מהנהלת הסוכנות היהודית למפלגת אגודת ישראל). • נועד למנוע העמקת מחלוקות בין דתיים לחילונים ולאפשר חיים משותפים במדינה שעתידיה לקום. • עוסק בהסדרת ארבע סוגיות מרכזיות של דת ומדינה: א) הגדרת השבת כיום המנוחה במדינת ישראל (ליהודים). ב) מטבח כשר במוסדות ממלכתיים. ג) נישואין וגירושין של יהודים יתנהלו בהתאם להלכה. ד) מתן אוטונומיה לזרם החינוך הדתי. • רובו התקבע בחקיקה ואופן שימורו ויישומו הראויים נתונים לאורך כל השנים בוויכוח ציבורי.	הסדר הסטטוס קוו (נישואין שבת כשרות חינוך)
---	--

שאלות:

שאלה 1- שאלת אירוע

באחד מסופי השבוע ביצעה חברת רכבת ישראל עבודות פיתוח ותשתית בתחנת הרכבת בתל אביב. כמה חברי כנסת דרשו להפסיק את ביצוע העבודות בשבת. לטענתם, פעילות זאת מנוגדת להסכם בין דתיים לחילוניים בישראל, שאותו יש לכבד משום שהוא מאפשר חיים משותפים בין המגזרים.

- ציין והצג את **ההסכם** לפתרון המחלוקת בין דתיים לחילונים שלפיו יש לפעול, על פח טענת חברי הכנסת. הסבר כיצד הסכם זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 2- שאלת ידע פשוטה

שני גולשים שיתפו פוסט פוגעני שכתב אדם אחר נגד עיתון מקומי, ובתגובה על כך הגישו בעלי העיתון תביעה משפטית נגדם. השופטים קיבלו את התביעה ופסקו לטובת בעלי העיתון. בנימוק לפסק הדין כתבו השופטים שבחקיקה הקיימת

אין מענה למקרים שבהם גולשים משתפים פוסטים פוגעניים שכתבו אנשים אחרים, ולכן הם התבססו בפסיקתם על מקורות יהודיים העוסקים באחריותו של מי שמתן דברים שאמרו או כתבו אחרים.

- ציין והצג את **החוק** שאפשר לבית המשפט להתבסס בפסיקתו על מקורות יהודיים. הסבר כיצד חוק זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 3- שאלת ידע פשוטה

ערוץ תקשורת גרמני פרסם תחקיר שעל פיו רשויות השלטון בגרמניה אינן עושות די כדי להביא למשפט שמונה פושעי מלחמה שהשתתפו ברצח המוני של יהודים בשואה. בעקבות פרסום התחקיר, ראשי ארגונים יהודיים הפועלים לאיתור פושעי מלחמה קראו לממשלת ישראל לפעול כדי להביא את שמונת פושעי המלחמה לישראל, ולשפוט אותם בהתאם לחוק הישראלי.

- ציין והצג את **החוק** שעליו התבססה הקריאה של ראשי הארגונים. הסבר כיצד חוק זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 4- שאלת ידע פשוטה

הצג שניים מחוקי המדינה, והסבר כיצד הם מבטאים את האופי היהודי של מדינת ישראל.

שאלה 5- שאלת אירוע

שחקני כדורגל יהודים פנו להתאחדות לכדורגל בטענה שהם נאלצים לשחק כדורגל בשבת, וזאת בניגוד לחוק. לטענתם, כדי להיות שחקני כדורגל מקצועיים ולהתפרנס מעיסוק זה עליהם להשתתף במשחקים הנערכים בשבת, וכך נמנעת מהם הזכות שלא לעבוד ביום זה. ההתאחדות לכדורגל סירבה להיענות לבקשתם. השחקנים עתרו לבג"ץ בבקשה שיורה לאכוף את החוק. השופטים קיבלו את העתירה וקבעו כי אין לערוך משחקי כדורגל מקצועיים בשבת, אלא אם כן יחתום השר הממונה על העניין על היתר שיסדיר את המעמד החוקי של המשחקים.

- ציין והצג את **החוק** שעליו התבססו השחקנים בפנייתם להתאחדות לכדורגל. הסבר כיצד חוק זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 6- שאלת אירוע

משרד החינוך הודיע על דחיית ליל המדורות המסורתיות המתקיים בכל שנה בל"ג בעומר מכיוון שתאריך החג, י"ח באייר, חל השנה במוצאי שבת. בעקבות בקשה של הרבנות הראשית, הוחלט להעביר את חופשת החג ליום אחר. לדברי נציג משרד החינוך, מטרת השינוי היא למנוע חילול שבת- הן של החוגגים והן של כוחות האבטחה הנדרשים לשמור על הסדר באירועים השונים.

- ציין והצג את **המאפיין של המרחב הציבורי המבטא את ישראל כמדינה יהודית** אשר בא לידי ביטוי בהחלטת משרד החינוך. הסבר כיצד מאפיין זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 7- שאלת אירוע

כמה בני משפחה ממדינה באמריקה ביקשו לעלות לישראל. בבקשתם לעלות לארץ הם טענו שהסבא שלהם היה יהודי, והציגו אישורים ומסמכים המוכיחים זאת. משרד הפנים קיבל את בקשתם ואפשר למשפחה לעלות לארץ.

- ציין והצג את **החוק** שבני המשפחה התבססו עליו בבקשתם לעלות לארץ. הסבר כיצד חוק זה בא לידי ביטוי בקטע.

פרק 6- מדינת ישראל והעם היהודי בתפוצות

האחריות והמחויבות ההדדית של מדינת ישראל והעם היהודי בתפוצות

אחריות המדינה לתפוצות

מדינת ישראל רואה את עצמה כאחראית לשלומם של כל יהודי העולם. כאשר מתרחשת צרה בקהילה יהודית מסוימת בעולם, מדינת ישראל עוזרת להם, או שפועלת מול הממשלה של אותה מדינה כדי לעזור. מחויבות המדינה ליהדות התפוצות באה לידי ביטוי בתחומים שונים המבטאים את תפישתה כמדינת הלאום של כל העם היהודי. ביניהם ניתן למנות:

- א) עלייה וקליטה.** מגילת העצמאות, במגילה נאמר שמדינת ישראל היא המדינה של כל היהודים בעולם, וכל יהודי יכול לעלות לארץ.
- חוק השבות וחוק האזרחות** המאפשרים לכל יהודי לעלות לישראל ולקבל אזרחות בה. החוקים מחזקים את הקשר של מדינת ישראל עם יהודי התפוצות.
- ב) חינוך וחיזוק הקשר.** מוסדות רשמיים של המדינה המטפלים בחיזוק זהותה היהודית של יהדות התפוצות ובעלייתה לישראל (למשל: ההסתדרות הציונית העולמית והסוכנות היהודית המעוגנים בחוק, קיומו של שר לענייני תפוצות ושר הקליטה). הארגונים פועלים לקירוב לבבות בקרב יהודי התפוצות, לתיאום וחיזוק הקשר בין מדינת ישראל ליהודי התפוצות, ולסיוע בעלייה ובקליטה.
- ג) בטחון.** התגייסות המדינה לטובת יהודים המצויים במצוקה ברחבי העולם.
- החוק הפלילי של מדינת ישראל מאפשר ענישה של מי שפגע ביהודי על רקע יהדותו גם אם עשה זאת מחוץ לשטחה של המדינה וכלפי יהודי שאיננו אזרח המדינה.

יחס התפוצות למדינה

- **זהות.** רבים מיהודי העולם חשים קרבה, שותפות, קשר והזדהות עם מדינת ישראל על אף היותם אזרחים לכל דבר במדינותיהם. במקרים מסוימים הדבר גורם לדילמות של "נאמנות כפולה".
- **תמיכה פוליטית בישראל.** על ידי ארגונים ושדולות המשתדלים להשפיע על ממשלותיהם לתמוך בישראל בהקשרים שונים, מאבק ליצירת דעת קהל עולמית אוהדת כלפי ישראל וכן עזרה ליהודים במצוקה מארצות אחרות.
- **תמיכה כלכלית.** לאורך השנים תומכת יהדות התפוצות בפעילויות שונות ובגיוס כספים ותרומות לישראל בסכומים גדולים.
- הדור הצעיר בקהילות רבות מזדהה פחות עם ישראל ונעשים מאמצים לחיזוק הזדהות זו (פרויקט תגלית, שליחי הסוכנות היהודית וכו').

שאלות:

שאלה 1 – שאלת ידע פשוטה

הצג את האחריות והמחויבות ההדדית של מדינת ישראל ושל העם היהודי בתפוצות.

פרק 7- המיעוטים בישראל

א) מעמד המיעוטים במדינת ישראל

- בהכרזת העצמאות התחייבה מדינת ישראל להעניק זכויות שוות לכל אזרחיה ללא הבדל דת, גזע ומין.
- ישראל מעניקה לכל אזרחיה זכויות פרט מלאות ושוות.
- החוק אוסר אפליה בקבלה לעבודה על בסיס לאומי או דתי.
- ישנה אפשרות נרחבת לביטוי תרבותי ודתי במרחב הציבורי ובהיבטים מוסדיים (לעומת כמה ממדינות אירופה קיימת הגבלה על לבישת כיסוי ראש מלא או בניית צריחי מסגדים).

ב) היבט דמוגרפי-סוציולוגי: הכרת קבוצות המיעוט השונות (ערבים, דרוזים ואחרים)

ערבים בישראל:	דרוזים בישראל:
• קבוצת המיעוט הגדולה במדינת ישראל הינה קבוצת המיעוט הערבי והיא מהווה 20% (בקירוב) מאזרחי המדינה. • מתוף האוכלוסייה המוסלמית 15% (בקירוב) הם בדואים. • רוב הערבים בישראל מזהים עצמם כחלק מן הלאום הערבי, וחלקם הגדול גם מזדהים כפלסטינים. לרבים מהם בני משפחה במדינות ערב. • ניתן לזהות בקרב החברה הערבית בישראל מגמות של השתלבות במדינה ובחברה לצד תהליכי בידול והזדהות עם המאבק הפלשתיני נגד מדינת ישראל. • הערבים פטורים מגיוס לצבא על פי חוק (חלק מבני המיעוט הנוצרי מתנדבים בשירות אזרחי או צבאי, כך גם מיעוט קטן של המוסלמים, ורוב הבדואים) ישנה מחלוקת בתוך החברה הערבית בסוגיה זו. • המוסלמים: המיעוט הדתי הגדול בישראל (18% מאוכלוסיית המדינה). רוב כמעט מוחלט של מוסלמים בישראל הם ערבים. • הנוצרים: מיעוט דתי קטן יחסית (פחות מ-2% מאזרחי המדינה). • רוב הנוצרים בישראל רשומים בסעיף הלאום כערבים. מאז 2014 ניתנה להם רשות להירשם כארמים ולא כערבים.	• מיעוט קטן יחסית (פחות מ-2% מאזרחי המדינה). • בעל דת ייחודית וסודית. • רובם מגדירים את עצמם כקבוצה אתנית נפרדת. ללא שאיפה לאומית-מדינית, ונאמנים למדינה בתוכה הם חיים. • משולבים במערכות הביטחון והמדינה בשירות קבע ובדרגות בכירות. • לעומת הדרוזים בגליל, קבוצת הדרוזים ברמת הגולן שנכנסו תחת השליטה הישראלית רק לאחר מלחמת ששת הימים (1967), נמנעים בדרך כלל מקבלת אזרחות ישראלית ומהשתתפות בבחירות.

ג) היבט המרחב הציבורי והמוסדי: מאפייני המיעוטים וביטוי לתחומי השפה, התרבות והדת, מעמד וסטאטוס רשמי של מוסדות המיעוטים בתחומים: חינוך, מוסדות דת ובתי דין.

- לשפה הערבית מעמד מיוחד בישראל. חלק מפרסומי המדינה השלטי הכולנה לקנות שונות מחויבות להכתב גם בערבית.
- ימי המועד של המיעוטים מוכרים להם כימי חופשה.
- בני העדות הלא יהודיות כפופים לשיפוט הדתי של בתי הדין על פי דתם בנושאי אישות.

- למיעוטים השונים קיימות מערכות חינוך נפרדות המתנהלות בשפתם.
- חוק החינוך הממלכתי קובע כמטרה לחנך כל אדם לכבוד למורשתו ולזהותו התרבותית.

שאלות:

שאלה 1- שאלת ידע פשוטה:

הסבר את גישתה של מדינת ישראל כלפי המיעוטים החיים במדינה.

שאלה 2- שאלת ידע פשוטה

הצג את המעמד של השפה הערבית בישראל.

שאלה 3 – שאלת ידע פשוטה

הצג את אחת מקבוצות המיעוטים בישראל.

שאלה 4 – שאלת ידע פשוטה

הצג שני מאפיינים של קבוצת הדרוזים בישראלית.

שאלה 5 – שאלת ידע פשוטה

הצג שתי זכויות של הדרוזים בישראל.

שאלה 6 – שאלת ידע פשוטה

הצג שני מאפיינים של הערבים בישראל.

פרק 8- השסע הלאומי

- קרע בין הציבור היהודי לבין הציבור הערבי במדינת ישראל.
- הקרע נוצר עוד לפני קום המדינה, כאשר היישוב היהודי פעל למען הקמת מדינה יהודית, והערבים התנגדו לכך משום שטענו שכל ארץ ישראל שייכת להם.
- עם השנים הקרע הסלים והפך למאבק אלים והגיע לשיאו במלחמת העצמאות בין היהודים לבין ערביי ארץ ישראל ומדינות ערב. במהלך המלחמה קמה המדינה היהודית, אבל לא קמה מדינה ערבית.
- רוב ערביי ארץ ישראל ברחו מהארץ והמיעוט שנותר חי תחת ממשל צבאי עד 1966.
- מאז ועד היום נותר הקרע, כאשר הציבור היהודי רואה בערביי ישראל חלק מהעולם הערבי או הפלסטיני, והציבור הערבי חש שהמדינה מקפחת ומפלה אותו.
- הערבים סובלים ממצב חברתי-כלכלי נמוך יותר מאשר היהודים.

הקבוצות השונות:

יהודים: 75.0%, כ-6,700,000.

ערבים: 21.0%, כ-1,900,000. 83.8% מוסלמים ו-8.4% נוצרים.

דרוזים: פחות מ-2%. כ-138,000.

היתר, כ-440,000.

דרכי ההתמודדות עם השסע הלאומי (אתגר החיים המשותפים):

(1)	חינוך כל המגזרים לסובלנות ולקבלת האחר במדינה יהודית ודמוקרטית.
(2)	הקפדה על זכויות הפרט וזכויות תרבותיות מסוימות.
(3)	קידום ייצוג הולם בשירות המדינה ובחברות ממשלתיות.
(4)	מדיניות של העדפה מתקנת- הקצאת משאבים מיוחדים (הונהגה בישראל בכמה תחומים כלפי המיעוט הערבי).
(5)	הנהגת שיטת בחירות יחסית המאפשרת ייצוג בכנסת לקבוצות השונות.

שאלות

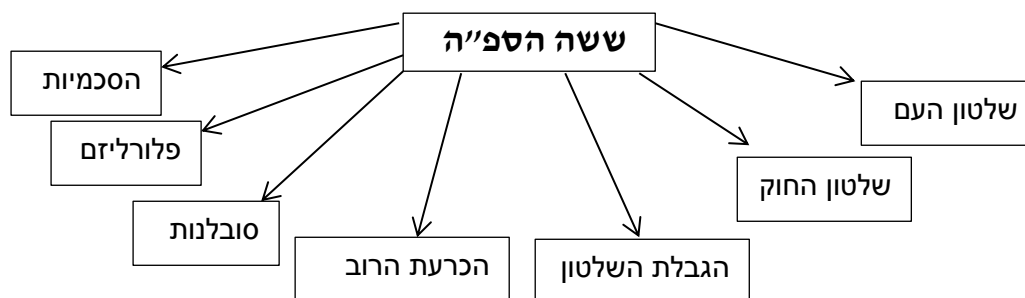
שאלת 1- שאלת ידע פשוטה

הצג שתי דרכי התמודדות עם השסע הלאומי

מהי דמוקרטיה? ערכים, עקרונות ומאפיינים של משטר דמוקרטי

פרק 9- עקרון שלטון העם

טיפ – בשאלה "איזה עיקרון דמוקרטי בא לידי ביטוי בקטע?" יש לבחור אחד מתוך שבעה העקרונות - "ששה הספ"ה".

הצג – עקרון שלטון העם:

- עקרון יסוד של הדמוקרטיה.
- כלל האזרחים הם הריבון.
- האזרחים בוחרים שלטון של נציגים- לזמן קצוב המוגדר בחוק.

תנאי יסוד לבחירות דמוקרטיות (כלליות, חשאיות, מחזוריות, שוויוניות, התמודדות חופשית)

בחירות דמוקרטיות:

- מאפיין בסיסי בכל סוגי הדמוקרטיות.
- הליך המאפשר חילופי שלטון.
- מציינים חמישה תנאים הכרחיים לקיומן: כלליות, חשאיות, מחזוריות, שוויוניות, התמודדות חופשית.

כלליות:	• כל אזרחי המדינה זכאים לבחור ולהיבחר למוסדות הנבחרים במדינה במגבלות הכתובות בחוק (כמו גיל מינימלי ובמדינות מסוימות עבריינות על החוק).
חשאיות:	• איש מלבד הבוחר לא יודע במי בחר. • מובטח שהבוחר לא יושפע מלחצים של גורמים שונים.
מחזוריות:	• הבחירות חוזרות במרווחי זמן ידועים וסדירים הקבועים בחוק.
שוויוניות:	• קולו של כל מצביע שווה למשנהו.
התמודדות חופשית:	• הבחירות מאפשרות תחרות הוגנת המבוססת על חירויות וזכויות פוליטיות (במיוחד חופש הביטוי וחופש ההתאגדות).

שיטת הבחירות בישראל: (ארציות, רשימתיות, יחסיות)

שיטת בחירות ארצית	כל הארץ מהווה אזור בחירה אחד לצורך חישוב תוצאות הבחירות.
שיטת בחירות רשימתית:	- מצביעים למפלגה שלה רשימת מועמדים (קבועה מראש או המושפעת מהצבעת הבוחרים) - דרכים רווחות לקביעת הרשימה: בחירות מקדימות (פריימריז) בחירות במוסדות המפלגה ועדה מסדרת ראש הרשימה.
שיטת בחירות יחסית:	- חלוקת המושבים בפרלמנט יחסית (בקירוב) למספר הקולות שבהם זכתה כל רשימת מועמדים. - החישוב נעשה לפי מספר המצביעים בבחירות או לפי הקולות הכשרים בלבד- בתנאי שהמפלגה עברה את אחוז החסימה.

שאלות:

שאלה 1- שאלת אירוע

באחת ממדינות אירופה קיימת התופעה הבאה: אחוז גבוה מהתושבים בוחרים לא להצביע ביום הבחירות. כמה חברי פרלמנט התלבטו בהצעת חוק, שלפיה יש לחייב את האזרחים בחוק להצביע. המצדדים בהצעת החוק טענו כי "לא ייתכן שבמדינה שבה כוחו של השלטון בא מהעם, תהיה ההשתתפות בבחירות כה דלה".

- ציין והצג את העיקרון הדמוקרטי שנפגע בדברי המצדדים בהצעת החוק. הסבר כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 2- שאלת אירוע

ביישוב קטן בנגב המערבי הוגשה תלונה על ידי אזרחים רבים על פגיעה בהתנהלות התקינה של הבחירות. התלונה הוגשה נגד עובדי הקלפי, אשר ביקשו מזוגות נשואים להצביע יחד כדי לקצר את זמני ההמתנה. אותם אזרחים טענו שהם אינם מוכנים שאף אחד, כולל בני זוגם, לא ידע מה הצביע בבחירות.

- ציין והצג את התנאי לבחירות דמוקרטיות אשר נפגע לטענת האזרחים. הסבר כיצד תנאי זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 3 – שאלת אירוע

בסודן היה סכסוך ממושך בין תושבי צפון המדינה לבין תושבי דרום המדינה. כדי לסיים את הסכסוך, הוחלט לערוך משאל עם בקרב תושבי הדרום שבו יחליטו תושבי הדרום אם הם רוצים להיפרד מהצפון, ולהקים מדינה משלהם. משאל העם התקיים, ו-90% מהמשתתפים הצביעו בעד הקמת מדינה נפרדת. עם פרסום התוצאות הודיע מנהיג סודן שהוא מכיר בהחלטה של תושבי הדרום להקים מדינה משלהם באזור שבו הם מתגוררים כיום, ואיחל להם הצלחה בכך.

- ציין והצג עקרון דמוקרטי שהתממש בתהליך שהתרחש בסודן. הסבר כיצד עקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 4- שאלת אירוע

ארצות הברית נשיא המדינה ממנה את השופטים בבית המשפט העליון. לאחרונה התעורר דיון ציבורי אם לשנות את שיטת המינוי. התומכים בשיטה אמרו שהנשיא נבחר על ידי ציבור האזרחים וכאשר הוא ממנה בעלי תפקידים הוא מבטא את העמדה של הבוחרים בעניין. לדבריהם, כך הוא ממש את אחד מעקרונות הדמוקרטיה.

- ציין והצג את העיקרון הדמוקרטי שעליו מתבססת העמדה של התומכים בשיטה הקיימת. הסבר כיצד עמדה זו באה לידי ביטוי בקטע.

שאלה 5- שאלת אירוע

הכנסת היא בית הנבחרים של ישראל.

חוק יסוד: הכנסת קובע כי כל אזרח ישראלי בן שמונה עשרה שנה ומעלה זכאי לבחור לכנסת וכן כי כל אזרח ישראלי בן עשרים ואחת שנה ומעלה זכאי להיבחר לכנסת. חוק יסוד: הממשלה קובע כי הממשלה מכהנת מכוח אמון הכנסת.

- ציין והצג את העיקרון הדמוקרטי הבא לידי ביטוי בקטע. הסבר את תשובתך.

שאלה 6- שאלת אירוע

לאחרונה נערכו בחירות דמוקרטיות באחת המדינות בעולם, ובהן אחת המפלגות התחזקה מאוד והכפילה את כוחה. מנהיג מפלגה זו הצהיר כי הישג זה מבטא את רצון האזרחים להשפיע באמצעות נציגיהם על המדיניות בתחום החברתי-כלכלי במדינה.

- ציין והצג עיקרון דמוקרטי שבא לידי ביטוי בהצהרה של מנהיג המפלגה שהתחזקה והכפילה את כוחה בבחירות. הסבר כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 7 – שאלת ידע פשוטה

הצג שני תנאים הכרחיים לקיום בחירות דמוקרטיות.

שאלה 8- שאלת אירוע

במדינת ישראל כל האזרחים זכאים להשתתף בבחירות לכנסת. כדי לממש את זכותם של בעלי מוגבלויות גופניות להשתתף בבחירות, החוק מאפשר למלווה להיכנס יחד אתם אל הקלפי. אחד מחברי הכנסת טען שנוכחות המלווים בזמן בחירת פתק ההצבעה מאפשרת להם לדעת כיצד בוחר האדם שהם מלווים וכך נפגע אחד התנאים ההכרחיים לקיום בחירות דמוקרטיות. לכן יש לחפש פתרון אחר, שיבטיח את מימוש זכותם להצביע בלי לפגוע בתנאי היסוד של בחירות דמוקרטיות.

- ציין והצג את התנאי ההכרחי לקיום בחירות דמוקרטיות, שנפגע לדברי חבר הכנסת. הסבר את תשובתך לפי הקטע.

שאלה 9- שאלת אירוע

על פי החוק בישראל, זכאים להצביע לכנסת רק אזרחים ישראלים שחיים בארץ ואזרחים בעלי תפקיד ממלכתי השהים בחוץ לארץ. חברי כנסת מבקשים לקדם הצעת חוק ולפיה גם אזרחים ישראלים שחיים מחוץ למדינה יוכלו להצביע בבחירות לכנסת במדינות שבהן הם מתגוררים. לטענת יוזמי הצעת החוק, כיום נשללת מאזרחים אלה הזכות להצביע, ונמנעת מהם היכולת להשפיע על תהליכי קבלת ההחלטות בישראל.

- ציין והצג את התנאי לבחירות דמוקרטיות שאינו מתממש במלואו כיום, לטענת יוזמי הצעת החוק. הסבר כיצד תנאי זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 10- שאלת אירוע

חוק חדש בצרפת קובע שחלק מחברי הפרלמנט הצרפתי יהיו אזרחים צרפתיים המתגוררים במדינות אחרות. כמה אזרחים צרפתיים החיים בישראל הציגו את מועמדותם, וטענו כי אם ייבחרו הם יפעלו בפרלמנט כדי לחזק את הקשר בין צרפת לישראל, ויפעלו למען בוחריה.

- ציין והצג את התנאי לבחירות דמוקרטיות שהחוק החדש בצרפת נועד לממש. הסבר כיצד תנאי זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 11- שאלת אירוע

נציג אחת המפלגות הסביר שכל שיהיו למפלגות דרכים רבות יותר לפנות אל הבוחרים, כך יתממש יותר טוב הרעיון של בחירות דמוקרטיות, ולכן החוק אינו אוסר שליחת כמות גבוהה של מסרונים (SMS). לדבריו, בעבר רק מפלגות עם כוח ותקציב הצליחו להגיע לתודעה הציבורית, אולם כיום, בזכות הטכנולוגיה, כל המפלגות יכולות להעביר לציבור מסרים. הוא הוסיף שבעזרת מסרים אישיים ופרסום ברשתות החברתיות, כל קבוצת מתמודדים יכולה לנסות לשכנע את הבוחרים להצביע לה.

- ציין והצג את **התנאי לקיום בחירות דמוקרטיות** שמתממש לדברי נציג המפלגה. הסבר כיצד תנאי זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 12- שאלת אירוע

בבריטניה התקיים משאל עם בנוגע להפסקת החברות באיחוד האירופאי. רוב האזרחים תמכו בהתנתקות מהאיחוד, מה שהוביל לאימוץ התוצאה ע"י הממשלה. ממשלת בריטניה החלה במגעים עם האיחוד האירופאי להסדרת העזיבה ונוסח הסכם מפורט בין הצדדים. ראשת ממשלת בריטניה הביאה את ההסכם שגובש לאישור הפרלמנט, אולם הפרלמנט דחה אותו.

- ציין והצג את **העיקרון הדמוקרטי** שבא לידי ביטוי בקבלת ההחלטות סביב עזיבת בריטניה את האיחוד האירופאי. הסבר כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 13- שאלת אירוע

עיריות רבות מנהלות דפי מידע ברשתות חברתיות באינטרנט. בדפים אלו מתפרסם מידע עדכני על הפעילות של העירייה ושל ראש העיר למען התושבים. תושבים רבים מגיבים על המתפרסם ומביעים את דעתם בנוגע לפעילות העירייה, וכך מבטיחים את ההתנהלות התקינה של העירייה בפעולותיה למען תושבי העיר.

- ציין והצג את **העיקרון הדמוקרטי** שבא לידי ביטוי באפשרות של התושבים להגיב על פרסומי העירייה. הסבר כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 14 – שאלת אירוע

באחת המדינות הדמוקרטיות באפריקה, שבראשה עומד נשיא, הבחירות נערכות פעם בחמש שנים. בשנה מסוימת הודיע הנשיא כי הבחירות יידחו למועד בלתי ידוע. הודעת הנשיא עוררה מחאה בקרב האזרחים.

- ציין והצג את התנאי לקיום **בחירות דמוקרטיות** שנפגע בעקבות הודעת הנשיא. הסבר כיצד תנאי זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 15 – שאלת אירוע

באחת המדינות הדמוקרטיות באפריקה, שבראשה עומד נשיא, הבחירות נערכות פעם בחמש שנים. בשנה מסוימת הודיע הנשיא כי הבחירות יידחו למועד בלתי ידוע. הודעת הנשיא עוררה מחאה בקרב האזרחים.

- ציין והצג את התנאי לקיום **בחירות דמוקרטיות** שנפגע בעקבות הודעת הנשיא. הסבר כיצד תנאי זה בא לידי ביטוי בקטע.

פרק 10- תרבות פוליטית דמוקרטית (פלורליזם, סובלנות והסכמיות)

תרבות פוליטית דמוקרטית

- ערכים, אמונות וצורות התנהגות המבטאים הזדהות עם עקרונות הדמוקרטיה.
- ביניהם ניתן למנות רמה גבוהה של השתתפות בבחירות והשתתפות אזרחית, קבלת הכרעת הרוב, הכרה בשלטון החוק והפנמת ערכים כמו פלורליזם, סובלנות והסכמיות.
- תרבות פוליטית דמוקרטית והחינוך אליה מחזקים את היציבות של המדינה הדמוקרטית.
- לא קיימות במידה שווה בכל הדמוקרטיות.

• הכרה בערך של ריבוי דעות של אנשים או קבוצות. • תמיכה בקיום וביטוי של מגוון דעות של אנשים או קבוצות בחברה.	עקרון הפלורליזם
• קבלת השונה, יחס מכבד לשונים ממני, לדעותיהם, לאורח חייהם. • הימנעות מתגובות אלימות מילולית או פיזית בעת מחלוקת. • הימנעות מהפעלת סמכות שלטונית כלפי עמדות ביקורתיות או מרגיזות.	עקרון הסובלנות
• הסכמה רחבה בין קבוצות בחברה על כללי משחק בסיסיים או על אופייה הבסיסי של החברה והמדינה. • מחזקת את היציבות ומאפשרת קיום בצוותא על אף חילוקי דעות בתחומים אחרים. • ישנו מתח בין ערך הפלורליזם המעודד ריבוי דעות לערך ההסכמיות המחזק את האחידות.	עקרון ההסכמיות

שאלות:

שאלה 1- שאלת אירוע

בדיון שבועי בנושא השירים שיושמעו באחת מתחנות הרדיו המוכרות בישראל, טען מנהל התחנה כי התחנה דוגלת בהשמעת סגנונות מוזיקה שונים. לטענתו, על תחנת הרדיו לבטא את מגוון הקהלים בחברה הישראלית. כמה משדרני התחנה חלקו על דעתו, וטענו כי התחנה משמיעה במהלך השנים מוזיקה איכותית ישראלית, ועם זאת היה חשוב לכמה מהשדרנים לציין שתחת הכותרת מוזיקה איכותית הם אינם מכלילים שירי דיכאון כחלק מהפסקול של התחנה.

א) ציין והצג את העיקרון הדמוקרטי הבא לידי ביטוי בדבריו של מנהל התחנה. הסבר כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

ב) ציין והצג את העיקרון הדמוקרטי הנפגע בדבריהם של שדרני התחנה. הסבר כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 2- שאלת אירוע:

במדינת ישראל פועלים שני ארגוני מורים: ארגון המורים העל-יסודיים וכן הסתדרות המורים. כמו כן פועלות מספר רב של מפלגות.

- ציין והצג את העיקרון הדמוקרטי הבא לידי ביטוי בהיגד זה. הסבר את תשובתך.

שאלה 3- שאלת אירוע:

בבריטניה הוקם בית ספר ייחודי, שתכנית הלימודים בו מדגישה את החינוך החברתי יותר מהישגים בלימודים, משרד החינוך הבריטי הוציא צו סגירה לבית הספר, בטענה שתכנית הלימודים בו חורגת מתכנית הלימודים האחידה הנהוגה במדינה. הנהלת בית הספר פנתה לבית המשפט בבקשה לבטל את הצו. השופט נענה לבקשתה והתיר את המשך פעילותו של בית הספר.

- ציין והצג את **העיקרון הדמוקרטי** שעליו התבסס השופט בפסיקתו, הסבר את תשובתך.

שאלה 4- שאלת אירוע:

באחת המדינות פרסמה רשות הדואר חוברת הנחיות בנושא הנפקת בולים חדשים. בחוברת נאמר כי רצוי שהאיורים על גבי הבולים החדשים יהיו מגוונים ויתבססו על נושאים המייחדים קבוצות שונות באוכלוסייה, כגון תלבושות עממיות, טקסים ומאכלים אופייניים לקבוצות שונות.

- ציין והצג **עיקרון דמוקרטי** שבא לידי ביטוי בהנחיות רשות הדואר לבחירת האיורים, הסבר כיצד עקרון דמוקרטי זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 5- שאלת אירוע:

לאחר שהסתיימה מערכת הבחירות לנשיאות ארצות הברית פנה הנשיא הנבחר למנהיגים של שתי המפלגות הגדולות. הוא הביע בפניהם את הצורך לעבוד בשיתוף פעולה כדי לשפר את המצב הכלכלי במדינה. לדברי הנשיא, בבחירות העבירו האזרחים מסר למנהיגים שלהם, שהגיעה העת לפעול יחד מתוך תחושת מטרות משותפת, ולפעול לביסוס ערכי היסוד של העם האמריקני. שיתוף פעולה זה עשוי להביא למציאת פתרונות שיסייעו, בין היתר, ליצור מקומות עבודה נוספים לתושבי המדינה, ולהבטיח את רווחתם בתחומים שונים.

- ציין והצג **עקרון דמוקרטי** המודגש במסר שהעבירו האזרחים בבחירות לדברי הנשיא. הסבר כיצד עקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 6- שאלת אירוע

במגרשי כדורגל נפוצה התופעה שבה אוהדים קוראים קריאות פוגעניות כלפי שחקנים. ההתאחדות לכדורגל החליטה לגבש תכנית למיגור (לחיסול) התופעה. בתכנית שגיבשה ההתאחדות מוצעות דרכי פעולה שונות: מפגשים בין אוהדים לשחקנים מקבוצות יריבות, קריאה מפורשת להימנע מגידופים במגרשי הכדורגל וביציעים, ופנייה למוסדות חינוך בבקשה להקצות שעות לימוד בנושא.

- ציין והצג את **העיקרון הדמוקרטי** שהנחה את ההתאחדות לכדורגל בגיבוש תכניתה. הסבר את תשובתך לפי הקטע.

שאלה 7- שאלת אירוע

קבוצות של בני נוער מתנועות נוער המייצגות השקפות שונות המעוניינת לקדם מטרות חברתיות, תרבותיות ודתיות ייחודיות משלהן, לא מצאו מקום מתאים לפעילויות בשעות הפנאי במהלך השבוע ובסופו. לכן פנו בני הנוער לעירייה וביקשו ממנה סיוע בהקצאת מגרש מתאים לפעילותם בעיר. בעזרת תקציב מהעירייה ותרומות שגייסו ממקורות נוספים העירייה הקימה למענם מתחם, במגרש שהיה מיועד לשימוש ציבורי.

- ציין והצג את **העיקרון הדמוקרטי** שהתממש בהקמת המתחם. הסבר כיצד עקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 8 – שאלת אירוע

מדינת ישראל לא מכירה בגיור רפורמי או קונסרבטיבי שנעשה בישראל. מי שעבר גיור כזה לא נחשב כיהודי. זאת משום שהרוב המכריע של היהודים הדתיים בישראל משתייך לזרם האורתודוקסי, והם לא מקבלים את הזרם הרפורמי או הקונסרבטיבי. בערך 66% מהיהודים בארה"ב הם רפורמים או קונסרבטיבים, והם מתלוננים רבות בפני הפוליטיקאים הישראליים על כך, בהתחשב בכך שאותם פוליטיקאים מגיעים לקהילות היהודיות בארה"ב כדי לבקש תרומות. -- ציין והצג את העיקרון הדמוקרטי שנפגע בעקבות המדיניות הישראלית בנושא הגיור. הסבר כיצד עקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 9 – שאלת אירוע

משרד החינוך לא אישר את תכנית הלימודים של בית ספר מסוים. בית הספר ביקש ללמד לפי שיטת לימוד חדשה וייחודית שמדגישה יותר את הפעילות החברתית והתרומה לקהילה, ומדגישה פחות את הציונים בכל מקצוע וההצלחה במבחנים.

- ציין והצג את העיקרון הדמוקרטי שעלול להיפגע עקב גישתו של משרד החינוך. הסבר כיצד עקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 11 – שאלת אירוע

המפלגות החרדיות הגיבו בזעם על החלטת בג"צ שלא ניתן להאריך את תוקפו של חוק המעניק פטור מגיוס לבני הישיבות, לאחר שבג"צ קבע שהחוק לא חוקתי ופוגע פגיעה לא מידתית בעיקרון השוויון. יו"ר סיעת "יהדות התורה", תקף את בג"צ: "מה זה לא חוקתי? אין חוקה במדינת ישראל, וזאת פיקציה לדבר על חוקתי או לא חוקתי. אני כופר בעיקר הזכות של בג"צ לקבוע מה חוקתי ומה לא חוקתי. הם אנשים שלא נבחרו על ידי הציבור, אלא במינויים פוליטיים של ועדה. יש רק פרלמנט אחד שנבחר על ידי הציבור, והוא יכול לקבוע מה חוקי ומה לא חוקי". חבר כנסת מסיעת ש"ס, אמר כי החלטת בג"צ לא תקבע כלום: "החוק לא ישנה דבר וחצי דבר... צה"ל לא ישים במעצר אלפי בחורי ישיבות". -- ציין והצג את העיקרון הדמוקרטי שנפגע עקב חוסר המוכנות של ח"כ מיהדות התורה להכיר בסמכות של בג"צ. הסבר כיצד עקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 12 – שאלת אירוע

בעקבות עתירה שהוגשה לבית המשפט, קבעו השופטים שמועמד באחת הרשימות לכנסת ייפסל ולא יוכל להתמודד בבחירות. את החלטתם ביססו השופטים על המלצת היועץ המשפטי לממשלה שקבע שהמועמד הסית לגזענות והתבטא באופן בוטה ולא מכבד כלפי המיעוט הערבי בישראל. השופטים הדגישו שפסילתו היא צעד חריג שנועד למנוע ולשלוש שיח גזעני במדינה, אשר נמצא מחוץ לכללי המשחק המקובלים בחברה דמוקרטית. - ציין והצג את העיקרון הדמוקרטי בשמו קיבלו השופטים את החלטתם. הסבר כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 12 – שאלת אירוע

לפני מספר שנים פנתה קבוצת הורים חרדים מצביעי מפלגה חרדית למשרד החינוך כדי שיכיר ויתקצב הקמת רשת חינוך בה ילמדו ילדיהם על פי תפיסת עולמם. משרד החינוך הסכים להכיר ברשת הייחודית ולתקצב אותה. ציין והצג את העיקרון הדמוקרטי עליו יכלו ההורים לבסס את דרישתם, הסבר את תשובתך על פי הקטע.

שאלה 13 – שאלת אירוע

מגמת תקשורת באחד מבתי הספר במרכז הארץ קימה בימת דיון פוליטית שם נאמו נציגים שונים מהמפלגות השונות והציעו פתרונות ייחודיים לסכסוך במזרח התיכון. כאשר נאם הנציג הערבי יצאו מהאולם מספר תלמידים בקריאת "מוות לערבים".

- (א) ציין והצג מהו **העיקרון הדמוקרטי** שבא לידי ביטוי בקיום בימת דיון. הסבר תשובתך על סמך הקטע.
- (ב) ציין והצג מהו **העיקרון הדמוקרטי** שנפגע על ידי התלמידים שיצאו מהאולם. הסבר תשובתך על סמך הקטע.

שאלה 14- שאלת אירוע

הטלוויזיה בכבלים רוצה לחנוך ערוץ מוסיקה חדש שבו תשדר את סוגי המוסיקה בהתאם לטעמים השונים והמגוונים של האנשים. אחד מחברי הכנסת אמר כי הוא מקווה שלא ישמעו בערוץ זה שירים מזרחיים כיון שזה מזכיר לו שירים בערבית.

- (א) ציין והצג מהו **העיקרון הדמוקרטי** הבא לידי ביטוי בהקמת הערוץ החדש. הסבר תשובתך על סמך הקטע.
- (ב) ציין והצג מהו **העיקרון הדמוקרטי** שנפגע לאור דבריו של הח"כ. הסבר תשובתך על סמך הקטע.

שאלה 15- שאלת אירוע

לכנס של אגודה העוסקת במחקר היסטורי הוא זמן חוקר שנוי במחלוקת. הזמנה זו עוררה כעס בקרב חברים רבים באגודה. והם קראו למנהיגי הכנס לבטל את הזמנת החוקר. בהזמנה זו הודיעו מארגני הכנס שאחת ממטרותיו היא לחשוף את חברי האגודה לדעות שונות. לכן, אף על פי שהעמדות של החוקר חריגות ומנוגדות לדעות של מרבית חברי האגודה הזמנתו לא תבוטל.

- ציין והצג את **העיקרון הדמוקרטי** שבא לידי ביטוי בדברי מארגני הכנס. הסבר את תשובתך על סמך הקטע.

שאלה 16- שאלת אירוע

בישראל פועלים כמה וכמה ארגוני עובדים אשר מטרתם לדאוג לזכויות העובדים. אחד המנהלים בארגון העובדים הגדול בישראל אמר בראיון לעיתון שבגלל מספרם הגדול של הארגונים הם אינם פועלים ביעילות. לכן הוא מציע לכל הארגונים להתאחד. בתגובה לדברים אלה אמר יושב הראש של אחד הארגונים הקטנים כי ארגונו מתנגד לאיחוד כזה. לדבריו כל אחד מהארגונים פועל למען האינטרסים הייחודיים של העובדים החברים בו, ואם יתאחדו ארגונים אלה לארגון אחד הם לא יוכלו לפעול להשגת האינטרסים שלהם.

- ציין והצג את **העיקרון הדמוקרטי** שבא לידי ביטוי בעמדת הארגון הקטן. הסבר כיצד עקרון זה בא לידי ביטוי בקטע

שאלה 17- שאלת אירוע

לאחר שנים ארוכות בהן פעלה "רשות השידור", החליטה המדינה לסגור אותה ולהקים במקומה את "תאגיד השידור הציבורי". התאגיד הוקם במטרה לתת במה למגוון ההשקפות והדעות הרווחות בציבור בישראל, ולשם כך הועסקו בו עיתונאים ופרשנים ממגוון קבוצות ומגזרים בחברה הישראלית. לפני תחילת השידורים החליטה הממשלה במפתיע לדחות את תחילת שידוריו ולשנות את מטרותיו, דבר שעורר ביקורת ציבורית רחבה.

- ציין והצג את **העיקרון הדמוקרטי** שהקמת התאגיד נועדה לשקף. הסבר כיצד עקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

פרק 11- עקרון הכרעת הרוב ושמירה על זכויות המיעוט

עקרון הכרעת הרוב

- עקרון הקובע שמתוך כמה אפשרויות נבחרת זו שרוב המצביעים תומכים בה.
- אסור לרוב לקבל החלטות שפוגעות באופן לא סביר בזכויות יסוד ובמיוחד בזכויות המיעוט.

עריצות הרוב

- שימוש לרעה בעקרון הכרעת הרוב/הרוב מנצל את כוחו לרעה.
- הרוב פוגע בזכויות אדם בצורה בלתי מידתית, ומקבל החלטות שימנעו מן המיעוט את האפשרות להפוך לרוב בהמשך.

שאלות:

שאלה 1- שאלת אירוע

באחת ממדינות האי הבריטי התקיים משאל עם בשאלה, אם על המדינה להישאר חלק מן הממלכה הבריטית המאוחדת או להפוך למדינה עצמאית. רוב הקולות הכשרים הצביעו נגד היפרדותה של המדינה. בעקבות זאת התקבלה ההחלטה להישאר בממלכה הבריטית.

- ציין והצג את **העיקרון הדמוקרטי** שעליו התבססה החלטת ממשלת המדינה. הסבר כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 2- שאלת אירוע

בסניף של תנועת נוער ביישוב יהודי בארץ הציע רכז הסניף להורי החניכים לשלב במסגרת פעילויות הקיץ סדנה ששמה דגש על ערכי היהדות. סדנה זו כוללת בין היתר לימוד תורה שבעל – פה, לימוד פרשת השבוע, טיול לכותל המערבי וקיום תפילה בו. ההצעה הועלתה לדיון במפגש עם הורי החניכים בסניף התנועה. חלק מן ההורים שהשתתפו בדיון התנגדו לסדנה, משום שיש בה תכנים הסותרים את אורח חייהם והשקפת עולמם. הם טענו כי אינם מוכנים לחשוף את ילדיהם לתכנים אלה, וכי אם תופעל הסדנה, עלולה זכות שלהם להיפגע, בסופו של דבר הסדנה אושרה לאחר שיותר ממחצית ההורים הצביעו בעדה.

- ציין והצג את **העיקרון הדמוקרטי** שבא לידי ביטוי באופן קבלת ההחלטה להפעיל את הסדנה. הסבר כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 3- שאלת אירוע

בסודן היה סכסוך ממושך בין תושבי צפון המדינה לתושבי דרום המדינה. כדי לסיים את הסכסוך הוחלט לערוך הצבעה שבה יחליטו תושבי הדרום אם הם רוצים להיפרד מהצפון, ולהקים מדינה משלהם. התקיימה הצבעה שבה הצביעו כתשעים אחוז מהמשתתפים בעד הפירוד.

- ציין והצג **עיקרון דמוקרטי** שהתממש בתהליך שהתרחש בסודן. הסבר כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 4- שאלת אירוע

בית המשפט העליון של ארה"ב אישר את רפורמת הבריאות של הנשיא אובמה ברוב של 5 שופטים מול 4. הקונגרס (הפרלמנט) האמריקני כבר חוקק את חוק הרפורמה, אך היו עתירות לבית המשפט העליון והדיון נמשך שנתיים. העתירות לבית המשפט העליון התייחסו לסעיף המרכזי של הרפורמה, שמחייב כל אזרח להחזיק ביטוח בריאות, ואזרח שלא יעשה זאת ייקנס. העותרים טענו כי הדבר מנוגד למה שכתוב בחוקה האמריקנית.

26 מתוך 50 מדינות ארה"ב פנו לבתי משפט במדינותיהן נגד הרפורמה, ולבסוף הגיע העניין לבית המשפט העליון. בכל זאת, הרפורמה משאירה לכל מדינה את האפשרות לקבוע את גובה הסכום שמשולם עבור הביטוח, ואת היקף השירותים השונים שיינתנו תמורת ביטוח הבריאות.

-- ציין והצג את **העיקרון הדמוקרטי** שבאמצעותו התקבלה הכרעת הדין בבית המשפט העליון.

הסבר כיצד עקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 5- שאלת אירוע

במדינה דמוקרטית במזרח אירופה התקבלה החלטה ע"י הממשלה המכהנת לאסור על מיעוטים לאומיים במדינה לשבות ולהפגין למשך חמש שנים. מטרת ההחלטה הייתה לחזק את יציבות הכלכלה במדינה ואת ביטחון התושבים. ראש הממשלה אמר בנאום בתקשורת החלטה זו מקובלת על רוב הציבור אשר הצביע עבור הממשלה.

- ציין והצג את **העיקרון הדמוקרטי** שבאה לידי ביטוי בהחלטת הממשלה. הסבר כיצד עקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 6- שאלת אירוע

בישיבת הממשלה נערך דיון בעניין תכנית לפיתוח תחבורה ציבורית מהנגב והגליל אל מרכז הארץ. כמה מהשרים שהשתתפו בדיון התנגדו לתכנית בטענה שהיא יקרה מידי. בסיום הדיון נערכה הצבעה. תשעה-עשר שרים הצביעו בעד התכנית, ארבעה התנגדו ואחד נמנע.

- ציין והצג את **העיקרון הדמוקרטי** שבא לידי ביטוי בהליך לאישור התכנית בישיבת הממשלה. הסבר כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 7- שאלת אירוע

בשנת 2016 התקיים משאל עם בבריטניה על הפסקת החברות באיחוד האירופאי, אשר כונתה "ברקזיט". כ-17 מיליון אזרחים תמכו בהתנתקות מהאיחוד ואילו 16 מיליון התנגדו לכך, מה שהוביל לאימוץ התוצאה ע"י הממשלה. ממשלת בריטניה החלה במגעים עם האיחוד האירופאי להסדרת העזיבה ונוסח הסכם מפורט בין הצדדים. ראשת ממשלת בריטניה הביאה את ההסכם שגובש לאישור הפרלמנט, אולם הפרלמנט דחה את ההסכם.

- ציין והצג את **העיקרון הדמוקרטי** שבא לידי ביטוי בקבלת החלטות סביב עזיבת בריטניה את האיחוד האירופאי. הסבר כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 8- שאלת אירוע

נציבות האיחוד האירופאי אישרה החלטה לסמן מוצרים מהשטחים שנכבשו ב-1967 על ידי מדינת ישראל: התנחלויות, מזרח ירושלים ורמת הגולן. המוצרים יסומנו כך: תוצרת הגדה המערבית (התנחלות ישראלית) או תוצרת רמת הגולן (התנחלות ישראלית). ההחלטה אושרה בפרלמנט האירופאי ברוב גדול של 525 תומכים לעומת 70 מתנגדים.

- ציין והצג את **העיקרון הדמוקרטי** שהתממש באישור ההחלטה בפרלמנט האירופאי. הסבר תשובתך על פי הקטע.

פרק 12- זכויות האדם והאזרח

סוגי זכויות: (סגנון השאלה – "ציין את סוג הזכויות שבא לידי ביטוי בקטע:")

ג) זכויות קבוצתיות/תרבותיות (ישאל רק במועד חורף ולא בקיץ) - זכויות קבוצתיות הניתנות לקבוצות אתניות-תרבותיות/מיעוטים לאומיים, באות לידי ביטוי בתחומים הבאים: <u>שפה, חינוך, תרבות, ייצוג כקבוצה.</u> - מטרתן להסדיר בצורה מוסדית את זהותה הייחודית של הקבוצה במדינה. - המדינה קובעת את היקף הענקתן ואת מידת התמיכה המוסדית בהן (לעומת זכויות הפרט של המיעוט שהן זכויות יסוד בכל דמוקרטיה).	ב) זכויות פוליטיות/ זכויות אזרח. - זכויות פוליטיות הינן זכויות הקשורות לתחום הפוליטילשוותפות בניהול המסגרת המדינית (חלקן זכויות אזרח בלבד, וחלקן מבוססות על הזכויות הטבעיות של כל אדם). - זכויות פוליטיות שהן זכויות אזרח: <u>הזכות לבחור ולהיבחר, והזכות להתארגן כמפלגה המתמודדת בבחירות</u> (מוענקת לאזרחי המדינה בלבד). - זכויות פוליטיות הנובעות מזכויות טבעיות: <u>חופש ההפגנה והמחאה והאפשרות לבקר את השלטון</u> (אינן מוגבלות לאזרחי המדינה).	א) זכויות טבעיות/בסיסיות. (כבוד חרות הליך הוגן חיים וביטחון שוויון קניין) - תפישה מוסרית-פוליטית המתארת זכויות יסוד המוקנות לכל אדם באשר הוא אדם. - תיאור הזכויות כטבעיות משמעותו שהן אינן מוענקות ע"י השלטון ואינן תלויות בו. התפישה הדמוקרטית מקבלת כעקרון יסוד את אחריות השלטון לשמירה על הזכויות. - מקובל למנות בין הזכויות הטבעיות: חיים וביטחון, קניין, חירות, שוויון, כבוד והליך משפטי הוגן.
---	---	---

זכויות טבעיות:

ק	ש	ח	ה	ח	כ
הזכות לקניין	הזכות לשוויון	הזכות לחרות (במת עד"ם)	הזכות להליך הוגן	הזכות לחיים וביטחון	הזכות לכבוד
		חופש הביטוי			הזכות לפרטיות
		חופש המחשבה והמצפון			הזכות לשם טוב
		חופש התנועה			
		חופש העיסוק			
		חופש הדת			
		חופש מדת			

זכות לקניין	- לכל אדם הזכות להחזיק רכוש ולעשות בו כרצונו. - אין לפגוע בקניינו של אדם : <u>קניין חומרי</u> - (רכוש מוחשי בעל ערך כלכלי) <u>וקניין רוחני</u> - (פטנט/רעיון/המצאה/יצירה בעלת ערך כלכלי).	שני סוגי קניינים: - קניין חומרי. - קניין רוחני.	
הליך הוגן	- אדם חף מפשע עד שלא הוכחה אשמתו. - כל אדם זכאי למשפט הוגן ופומבי : (א) ייצוג על ידי עו"ד. (ב) שופטים בלתי תלויים. (ג) ענישה בהתאם לחוק בלבד. (ד) זכאי לדעת במה הוא נאשם ולראות את הראיות נגדו. (ה) זכאי לערער לערכאה גבוהה יותר.		
הזכות לחרות	- לכל אדם זכות לחיות על פי רצונו האישי (היבט חיובי). - אין לשלול את חירותו של אדם על ידי מעצר או על ידי הגבלת חופש המחשבה והפעולה שלו (היבט שלילי). - מן הזכות לחירות נגזרות שורה של חירויות- חופש הביטוי, חופש המחשבה והמצפון חופש התנועה, חופש העיסוק, חופש הדת וחופש מדת.	חופש הביטוי - לכל אדם זכות לבטא ולהפיץ את עמדותיו ואמונותיו. - בכל דרך (לבוש, פולחן, תקשורת, אמנות, בדיבור, בכתב וכו') ובפומבי.	חופש המחשבה והמצפון - לכל אדם זכות להחזיק בכל דעה ומחשבה בכל נושא לפי בחירתו. - לכל אדם זכות לפעול בהתאם למצפונו.
		חופש התנועה - לכל אדם זכות לנוע כרצונו ולהימצא בכל מקום. - (זכות הכניסה החופשית למדינה מוקנית לאזרחים בלבד).	
		חופש העיסוק - לכל אדם זכות לעבוד בכל עבודה, מקצוע או משלח יד (כפוף להכשרה נדרשת/רישוי).	
		חופש הדת - לכל אדם הזכות להחזיק בכל אמונה, להשתייך לכל קבוצה דתית, לקיים כל טקס, מנהג או פולחן.	
		חופש מדת - לכל אדם הזכות שלא להחזיק באמונה, לא להשתייך לקבוצה דתית, לא לסבול מכפיה או הטפה דתית, לא לקיים טקס או פולחן דתי בניגוד לרצונו.	
		סוגי מדיניות בשוויון:	
		א. אפליה פסולה: - פגיעה בזכות לשוויון על ידי הענקת יחס שונה לבני אדם. - ללא סיבה מוצדקת, ובפרט בשל זהות, שיוך סממן חיצוני או מגבלה כלשהי (דת, גזע, מין, העדפה מינית, צבע עור, מוצא, מראה	
הזכות לשוויון	- אין להפלות אדם בשל זהותו, שיוך סממן חיצוני או מגבלה כלשהי (דת, גזע, מין, העדפה מינית, צבע עור, מוצא, מראה חיצוני, מובלות מסוימת) (אלא במקרים של שונות		

חיצוני, מגבלה מסוימת).	רלוונטית לנושא הנידון- הבחנה מותרת).	
ב. מדיניות של הבחנה (מותרת): - הענקת יחס שונה לבני אדם כאשר השונות רלוונטית לנושא הנידון. - חוקים רבים מאוד בכל דמוקרטיה מבוססים על הבחנה.	- מובן מצומצם : לכל אדם הזכות לשוויון בפני החוק ולשוויון פוליטי (הזכות לבחור ולהיבחר). מובן רחב : זכות לשוויון הזדמנויות במובן הכלכלי והחברתי.	
ג. מדיניות של העדפה מתקנת: - הענקת הטבה לאוכלוסייה או מגזר מקופחים. - למשך זמן מסוים. - במטרה לצמצם פערים ואי השוויון. - ישנו ויכוח ציבורי לגבי היקף השימוש הראוי במדיניות זו בין השאר מכיוון שהיא יוצרת אפליה כלפי פרטים אחרים.		
	הזכות לחיים וביטחון - אין לפגוע בחייו ובגופו של אדם\ לכל אדם זכות לחיים ולביטחון אישי. - חובת המדינה להגן על כל בני האדם החיים בשטחה מפני פגיעה בחייהם ובגופם בידי אחרים.	
הזכות לפרטיות (אינה זכות עצמאית) - הזכות לחיות ללא חשיפה או חדירה לחייו, לגופו, לחפציו ללא רשות.	הזכות לזכרון (אינה זכות עצמאית) - הזכות שלא יפרסמו אודותיו מידע שיקרי שלילי.	
הזכות לכבוד - הזכות שלא להיות חשוף ליחס משפילומלזל ומבזה ולועגופוגעני או יחס אכזרי ובלתי אנושי. - לזכות לכבוד שתי נגזרות : הזכות לפרטיות והזכות לשם טוב.		

שאלות:

שאלה 1- שאלת אירוע

בית משפט השלום בחיפה האריך את מעצרו של אדם שהטריד מגישת חדשות פופולרית. האדם התקשר אליה פעמים רבות, ושלח לה מאות הודעות טקסט לטלפון הנייד. ביהמ"ש הגדיר את מעשיו כמסוכנים, ועל כן לא שחרר את האדם. - ציין והצג את **הזכות** שבשמה האריך בית המשפט את מעצרו של האדם. הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

שאלה 2- שאלת אירוע

נערה בת 15 התלוננה במשטרת כפר סבא כי חברותיה ללמודים ריססו כתובת גרפיטי המשמיצה אותה, על רקע העובדה שהיא מתכתבת באינטרנט עם החבר של אחת מהן. להגנתה טענה הנערה שזכותה להתחבר עם מי שהיא בוחרת ובאיזו דרך שהיא בוחרת.

- ציין והצג את **הזכות** שבשמה התלוננה הנערה במשטרה. הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

שאלה 3- שאלת אירוע

בכנסת הועלו שתי הצעות חוק, הקוראות לתקן מצב שבו אלמנות זכאיות לקצבת שארים עד מותן, בניגוד לאלמנים הזכאים לקצבה כל עוד הילדים חיים עמם. האלמנים טוענים לפגיעה בזכותם.

- ציין והצג את **הזכות** הנפגעת לטענת האלמנים. הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

שאלה 4- שאלת אירוע

ערוץ טלוויזיה פרסם מודעה שבה נכתב כי במסגרת הדרישות לתפקיד כתב לענייני חברה, המועמד חייב להיות יוצא צבא. מועמדים רבים התלוננו שאין כל קשר בין דרישות התפקיד לדרישותיה של החברה.

- ציין והצג את **המדיניות** שבאה לידי ביטוי בטענת המתלוננים. הסבר כיצד מדיניות זו באה לידי ביטוי בקטע.

שאלה 5- שאלת אירוע

אחד מחברי הכנסת הציע הצעת חוק אשר לפיה פדופילים שריצו את עונשם לא יוכלו לגור באזור שבו מתגורר קורבן העברה, כדי שהקורבן לא יחיה בפחד מתמיד ממפגש עם אותו אדם. ארגוני זכויות האדם התנגדו להצעה, משום שלדעתם אין לחסום את התניידותו של מי ששילם את חובו לחברה.

א) ציין והצג את **הזכות** שבשמה הועלתה הצעת החוק. הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

ב) ציין והסבר את **הזכות** שבשמה התנגדו להצעה ארגוני זכויות אדם. הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

שאלה 6 – שאלת אירוע

על פי חוק שנקבע בכנסת, סטודנט שיציג לפני המוסד להשכלה גבוהה שבו הוא לומד אישור רשמי שיש לו לקות למידה יהיה זכאי להתאמות מיוחדות בלימודים. בהתאמות אלה יהיו לדוגמה: חונך מסייע, הקלטת הרצאות, אפשרות להיבחן בעל פה ועוד. כמו כן, כל מוסד להשכלה גבוהה יחויב להקים מרכז תמיכה כדי לסייע לסטודנטים לקויי למידה בלימודיהם. סטודנטים שאין להם לקויות למידה לא יהיו זכאים להתאמות אלה.

- ציין והצג את **המדיניות** שבאה לידי ביטוי בחוק שנקבע בכנסת. הסבר כיצד מדיניות זו באה לידי ביטוי בקטע.

שאלה 7 – שאלת אירוע

ביום הבחירות עוסקים אלפי אנשים מטעם המדינה בארגון הבחירות כדי להבטיח את התנהלותן התקינה, רבים מהם עושים זאת הרחק מן המקום שבו הם אמורים להצביע, לכן קשה להם לממש את זכותם. כדי לאפשר להם להצביע, הוגשה לכנסת הצעת חוק שעל פיה מי שממלא תפקיד מטעם המדינה בארגון הבחירות יכול להצביע שבוע לפני המועד הרשמי שלהן.

- ציין והצג את **סוג הזכויות** שהצעת החוק נועדה לממש. הסבר כיצד סוג הזכויות הזה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 8 – שאלת אירוע

במשאל עם שנערך בשווייץ נקבע שאסור לבנות צריחים גבוהים במסגדים של מוסלמים. בשווייץ יש כ-150 מסגדים, ואזרחי שווייץ החלו לחשוש מההתפשטות של הרעיונות המוסלמיים. השווייצרים מודאגים מכך שהצריחים יבלטו יותר מדי.

-- ציין והצג את **הזכות** של המוסלמים שנפגעת. הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

שאלה 9 – שאלת אירוע

"חוק שעות עבודה ומנוחה" קובע שאסור להעסיק עובדים יהודים בשבת, וגם אסור לבעל עסק יהודי לעבוד בעסק שלו בשבת. בעלי עסקים רבים טוענים כי הדבר פוגע בעסק שלהם בצורה קשה.

-- ציין והצג את **הזכות** של בעלי העסקים שנפגעת בגלל החוק. הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

שאלה 10 – שאלת אירוע

משרד החינוך אסר על מועצת התלמידים הארצית לקיים כנס מחאה כנגד מדיניות הממשלה בנושא גלעד שליט. לטענת שר החינוך, אין זה ראוי שמועצה שמייצגת את כל תלמידי ישראל תנקוט עמדה פוליטית. הוא הוסיף כי אין מבחינתו שום בעיה שתלמידים ינקטו עמדה פוליטית באופן פרטי.

-- ציין והצג את **הזכות** של התלמידים שנפגעת. הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

שאלה 11 – שאלת אירוע כפול

בעקבות התפרצות מגפת הקורונה ברחבי העולם, ולאחר שעשרות תושבים בסין נדבקו, החליטו רשויות השלטון בסין שכל התושבים שחזרו מחו"ל יהיו בִּקְסָר (שהיה במקום מסוים) עד שתיגמר המגפה. מטרת השלטונות הייתה למנוע הדבקה המונית, מתוך חשש שהתושבים שחזרו ממדינות אחרות הם אלה שהביאו את הנגיף לסין, והם גורמים להדבקה ההמונית.

א. ציין והצג את **הזכות** של התושבים החוזרים שנפגעה. הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

ב. ציין והצג את **הזכות** של התושבים שעליה מנסים רשויות השלטון לשמור. הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

שאלה 12 – שאלת אירוע כפול

בגלל מתיחות ביטחונית בצפון הארץ אסר הצבא על החקלאים באזור לעבד שדות הקרובים לגבול. לדברי מפקד הצבא באזור, אין הוא יכול להבטיח את שלומם של חקלאים העובדים סמוך לגבול.

בעלי השדות במקום עתרו לבית המשפט וביקשו ממנו לבטל את האיסור. לטענתם, השדות שייכים להם ולכן אסור לצבא למנוע את העבודה בהם. הם הוסיפו ואמרו שהאיסור של הצבא פוגע גם בהכנסתם. בית המשפט דחה את העתירה וקבע שבמקרה זה יש להעדיף את עמדת הצבא.

א. ציין והצג את **הזכות** שבשמה אסר הצבא לעבד את השדות. הסבר את תשובתך על פי הקטע.

ב. ציין והצג את **הזכות** שבשמה הוגשה העתירה לבית המשפט. הסבר את תשובתך על פי הקטע.

שאלה 13 – שאלת אירוע

לכבוד חג הקורבן, שחוגגים המוסלמים והדרוזים, הודיעה רשות הטבע והגנים כי תערוך בשמורות הטבע סיורים וסדנאות בשפה הערבית ותפיק עלוני הסברה ומערכי הדרכה בערבית. פעילויות אלו מיועדות לחוגגים שמבליים ונופשים בשמורות במהלך החג. המבקרים בשמורות הביעו שביעות רצון מן היוזמה, וביקשו כי הרשות תמשיך בפעילויות אלו בכל ימות השנה.

- ציין והצג את **סוג הזכויות** שמתממש באמצעות היוזמה של רשות הטבע והגנים. הסבר כיצד סוג הזכויות הזה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 14- שאלת אירוע

מנהל של אחד מבתי החולים הממשלתיים ביקש שהממשלה תסייע לו להתמודד עם בעיית בריחת הרופאים לבתי חולים בבעלות פרטית בשל השכר הגבוהה. לטענתו, העזיבה ההמונית של רופאים ואחיות אל בית החולים החדש מסכנת את שלומם של החולים תושבי האזור משום שהיא פוגעת ביכולת של בית החולים שבניהולו להעניק לציבור שירות רפואי ראוי.

- ציין והצג את **הזכות** של החולים תושבי האזור שנפגעה לדברי מנהל בית החולים. הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

שאלה 15- שאלת אירוע

בדף הרשת החברתית של אחת מן העיריות, פרסם תושב קללות וגידופים המכוונים לראש העיר. בתגובה, נמחקו הדברים שכתב התושב ונחסמה האפשרות שלו להגיב בדף זה. לדברי דובר העירייה, תגובות פוגעניות כלפי ראש העיר פוגעות באחת מזכויותיו, והעירייה לא תאפשר לתגובות כאלה להופיע בדף האינטרנט שהיא מנהלת.

- ציין והצג את **הזכות** של ראש העיר שנפגעה לדברי דובר העירייה. הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

שאלה 16- שאלת אירוע

במהלך עבודות הרחבה של אחד מכבישי הארץ נחשפו חורבות של יישוב עתיק. כדי לא לפגוע בממצאים דרשו הארכיאולוגים להטות את מסלולו של הכביש.

בתגובה לדרישה זו הודיע משרד התחבורה כי התנאים הפיזיים במקום אינם מאפשרים כל שינוי בתוכניות. התכנון המקורי של הכביש הכרחי לשמירה על שלום הנוסעים ועל זרימה יעילה של התחבורה, וכל שינוי עלול להקשות על הנוסעים ואף לסכן אותם. לכן הוחלט שהממצאים הארכיאולוגיים יועברו למוזאון מתאים והכביש ייסלל במתוכנן.

- ציין והצג את **הזכות** שמשרד התחבורה ביקש לממש בתכנון הכביש. הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

שאלה 17- שאלת אירוע

מרצה המלמד במכללה תבע את אחת מתלמידותיו. לטענתו, שני ספרים שהיא פרסמה התבססו על תוכן שהוא יצר באמצעות מחקריו ולימד במכללה, וכן על דפי סיכום ותרגום שהוא חיבר. לדבריו, התלמידה לא ביקשה ממנו רשות לעשות כך ולא ציינה את המקור של תוכן הספרים.

- ציין והצג את **הזכות** שבית המשפט הגן על מימושה. הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

שאלה 18 – שאלת אירוע

בבית המשפט העליון נערך דיון משפטי בנוגע לתביעה שהוגשה נגד חברה מסחרית מסוימת.

אחד השופטים שהיה אמור לדון במקרה ביקש לפסול את עצמו ולא להיות בהרכב השופטים, משום שיש קרבה משפחתית בינו לבין אחד ממנהלי החברה הנתבעת. לדבריו קרבה זו עלולה לפגוע בזכות יסוד של הצדדים במשפט, ולכן ראוי ששופט אחר ישפוט במקומו.

- ציין והצג את **הזכות** שעליה ביקש השופט להגן בהחלטתו לפסול את עצמו מלשפוט מקרה זה. הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

פרק 13- חובות האדם כאדם וחובות האדם כאזרח

חובות האדם כאדם:

- להכיר בזכויותיו של הזולת ולהימנע מפגיעה בזכויות של אדם אחר.

חובות האזרח:

- החובה לציית לחוק ולחובות הקבועות בו (תשלום מיסים, שירות צבאי וכו').
- ישנו ערך אזרחי להשתתפות בעיצוב החיים הציבוריים (הצבעה בבחירות, ביקורת השלטון, השתתפות אזרחית וכו').
- ישנו ערך אזרחי בתרומה לקהילה.

זכויות מתנגשות:

- הזכויות הן יחסיות ואינן מוחלטות- הן סותרות לא פעם זו את זו ובאף חברה אנושית הן אינן ניתנות להגשמה באורח מלא. לכן במקרה של התנגשות בין זכויות או בין זכות לאינטרס ציבורי נדרש איזון סביר בין הזכויות.
- העילות הבסיסיות המוצדקות להגבלת זכויותיו של אדם היא כאשר מימושן פוגע בזכויות הזולת או באינטרס הציבורי.

שאלות:

שאלה 1- שאלת ידע פשוטה

הצג חובה אחת של אדם **כאדם** וחובה אחת של אדם **כאזרח**.

שאלה 2- שאלת ידע פשוטה

הסבר כיצד נוהג בית המשפט במצב של התנגשות בין זכויות.

שאלה 3- שאלת אירוע

הולכת רגל נפגעה מרכב נוסע כשחצתה את הכביש במעבר חצייה. הנהג הפוגע ברח מהמקום ולא הגיש לה עזרה, כמצופה בחברה אנושית. בישראל קבעה הכנסת בחוק כי נהג רכב שהיה מעורב בתאונה שנפגע בה אדם, חייב לעצור את רכבו ולהזעיק עזרה.

- ציין והצג **חובה של האדם** (כאדם או כאזרח), שלא התקיימה במקרה זה. הסבר על פי הקטע כיצד חובה זו לא התקיימה בקטע.

פרק 14- גישות כלכליות- חברתיות במדינה הדמוקרטית

הגישה הליברלית:	הגישה הסוציאל-דמוקרטית:
מדגישה את החירות הכלכלית על פני השוויון החברתי-כלכלי.	מדגישה את השוויון החברתי-כלכלי על פני החירות הכלכלית. דוגלת בצמצום פערים.
דגש על יוזמה פרטית ותחרות. דוגלת בפעילות במסגרת שוק חופשי.	במקרה הצורך הפרט החלש יכול להישען על סיוע חברתי-כלכלי מהמדינה.
מעורבות המדינה בתחום החברתי-כלכלי היא מינימלית. דוגמאות: הפרטה, קיצוץ תקציבים, צמצום קצבאות.	המדינה מעורבת בתחום החברתי-כלכלי במידה רבה. מחויבות ליצור רשת ביטחון סוציאלית רחבה ולהבטיח קיום בסיסי בכבוד לכל אדם. דוגמאות: סבסוד שירותים, הענקת שירותים חברתיים, חקיקה חברתית, הלאמה.
תמיכה בצמצום המיסוי למינימום.	תמיכה במיסוי גבוה על העשירונים העליונים.

שאלות:

שאלה 1- שאלת אירוע

מדבריו של חבר כנסת: "התערבות השלטון בחיי הכלכלה תגרום הפרעות בפעולתו של מנגנון השוק החופשי. את החיים הכלכליים יש לבסס על חירות הפרט. התחרות בין הפרטים בתחום הכלכלי תביא לכך שכל יחיד ימצא את הפוטנציאל שבו. התערבות מצד המדינה כדי לסייע לחלשים בחברה תביא לכך שלא יהיה תמריץ להתאמץ. החלשים יתרגלו להיות תלויים במדינה ומצבם אף יחמיר. התערבות המדינה בחיי החברה והאזרח צריכה להיות מצומצמת ככל האפשר".

- ציין והצג את הגישה הכלכלית-חברתית שבאה לידי ביטוי בדבריו של חבר הכנסת. הסבר כיצד גישה זו באה לידי ביטוי בקטע.

שאלה 2 – שאלת אירוע

לאחרונה נקלעו מפעלים רבים בצפון הארץ לקשיים כלכליים, וחלקם אף עומדים בפני סגירה, מה שיגרום לאלפי עובדים להישאר ללא עבודה. העובדים דורשים מהמדינה לעזור להם. בתגובה אמר שר האוצר, כי המדינה לא יכולה להתערב בכול פעם שעסק פרטי נקלע לקשיים, משום שזו תהיה פגיעה בשוק החופשי ובתחרות הכלכלית, שהיא טובה למדינה בסופו של דבר.

-- ציין והצג את הגישה החברתית-כלכלית עליה מתבסס שר האוצר. הסבר את תשובתך על סמך הקטע.

שאלה 3- שאלת אירוע

בשנים האחרונות נעשה ניסיון להפריט חלק משירותי התעסוקה. במסגרת זו העבירה הממשלה לידי חברות פרטיות את האחריות להכשרה מקצועית ולמצאת עבודה עבור קבוצות מסוימות של מובטלים. בדיון שנערך בכנסת התברר שחברות אלו לא עמדו ביעדים שהוצבו להן ורבים מידי נותרו מובטלים. אחד מחברי הכנסת טען שהניסיון נכשל משום שהמדינה הסירה מעצמה את האחריות לדאגה למובטלים, ולא פיקחה כראוי על פעולות החברות.

- ציין והצג את הגישה הכלכלית-חברתית שלדברי חבר הכנסת נקטה המדינה במקרה זה. הסבר כיצד גישה זו באה לידי ביטוי בקטע.

שאלה 4- שאלת אירוע

עקב המחסור בדגים למאכל בארץ החליטה הממשלה לנקוט צעדים כלכליים חדשים בשוק הדגים, ולבטל את המסים על יבוא דגים מחוץ לארץ. בממשלה מקווים כי צעד זה יעודד יבוא חופשי של דגים לארץ ויגביר את התחרות בין הסוחרים ואת התחרות בין רשתות השיווק. בדרך זו יהיה אפשר להוזיל את מחירים של הדגים לצרכנים.

- ציין והצג את **הגישה החברתית-כלכלית** שבאה לידי ביטוי בצעדים הכלכליים החדשים. הסבר כיצד גישה חברתית-כלכלית זו באה לידי ביטוי בקטע.

שאלה 5- שאלת אירוע

משרד החינוך החליט על הפעלת תכנית חדשה לפיה יושקעו מיליוני שקלים בבתי ספר בפריפריה. ההשקעה הכספית מיעודת להקמת מעבדות מחשבים משוכללות ולהוספת מגמות לימוד. מטרת התוכנית היא לאפשר לבוגרי בתי ספר רבים יותר להתקבל ללא קושי למוסדות להשכלה גבוהה. הכוונה היא שהבוגרים המשכילים יחזרו לאחר סיום לימודיהם לשובים בפריפריה, וישתלבו במקצועות מובילים שנדרשים במשק הישראלי. כך יתאפשר פיתוח כלכלי ותעסוקתי של האזור, לתועלת כלל האוכלוסייה.

- ציין והצג את **הגישה החברתית-כלכלית** שמשתקפת בחלטה של משרד החינוך. הסבר כיצד גישה זו באה לידי ביטוי בקטע.

שאלה 6- שאלת אירוע

ממשלת ישראל חתמה על הסכם תעופה בינלאומי חדש, שנועד לצמצם את מעורבות הממשלה בתחום התעופה, ולאפשר לחברות תעופה זרות להתמודד מול חברות התעופה הישראליות על מחירי הטיסות ועל יעדיהן. בעקבות הסכם זה תיתכן הוזלת מחירים של כרטיסי הטיסה, והגדלת מספר התיירים המגיעים לישראל. נציגים של חברות התעופה הישראליות הביעו התנגדות להסכם. לטענתם חלק ניכר מן המחיר של כרטיסי הטיסה נובע מן העלות של שירותי האבטחה והשמירה שהן מעניקות לנוסעים, ולפי הסכם התעופה החדש הן יאלצו לצמצם את מתן השירותים האלה, ובכך לפגוע בנוסעים.

- ציין והצג את **הגישה החברתית-כלכלית** (סוציאל-דמוקרטית או ליברלית) שבאה לידי ביטוי בהסכם שחתמה הממשלה. הסבר כיצד גישה זו באה לידי ביטוי בקטע.

שאלה 7 – שאלת אירוע

בעת האחרונה הורתה ועדת הכספים של הכנסת לממשלה לפתוח חיסכון אישי לכל ילד בישראל. על פי ההחלטה, בכל חודש תעביר המדינה לחשבון החיסכון של כל ילד סכום קבוע עד שימלאו לו שמונה עשרה שנה. כספי החיסכון יאפשרו לכל צעיר לרכוש השכלה וידע, וכך יוכל להשתלב בחברה כמו כל צעיר אחר, בלי קשר למצב הכלכלי של משפחתו.

- ציין והצג את **הגישה החברתית-כלכלית** שבאה לידי ביטוי בהחלטה של ועדת הכספים. הסבר כיצד גישה זו באה לידי ביטוי בקטע.

פרק 15- עקרון הגבלת השלטון

- השלטון מחזיק באמצעים (כלכליים, אנושיים, מקורות מידע, מנגנוני אכיפה) המעניקים לו עוצמה רבה.
- קיימת סכנה בניצול לרעה של כוחו של השלטון תוך פגיעה בזכויות האדם והאזרח או בזכויות קבוצה.
- הפרדת הרשויות ואמצעים מוסדיים ולא מוסדיים נועדו למניעת עריצות השלטון.

הפרדת רשויות:	מנגנוני פיקוח וביקורת מוסדיים:	מנגנוני פיקוח וביקורת לא מוסדיים:
• פיצול הכוח השלטוני לשלוש רשויות: מחוקקת, מבצעת ושופטת. • במטרה להגביל את השלטון (למנוע את ריכוז הכוח בידי גורם שלטוני אחד, לקדם הגנה על זכויות האדם). • לכל רשות סמכויות ייחודיות בתחומה אך לא מוחלטות ומתקיימים בין הרשויות יחסי איזון, ריסון, פיקוח ובקרה.	• ביקורת שמקיימים גופים ומוסדות שלטוניים: הפרלמנט (אופוזיציה, ועדות הכנסת, כלים פרלמנטריים), מבקר המדינה, נציב תלונות הציבור ומערכת המשפט. • שהוסמכו לשם כך בחוק. • לשם הגבלת השלטון וחוקיות פעולותיו. • באמצעות פרסום דו"חות הנחיות וחוקים מסמכים רשמיים אחרים המציגים את פעולות השלטון.	• ביקורת שמקיימים גופים, ארגונים או פרטים באמצעות הפגנות שביתות עצרות עצומות יצירות אומנות (קולנוע, טלוויזיה, תיאטרון, ספרות, אומנות פלסטית), הופעה וכתבה באמצעי התקשורת וברשתות החברתיות. • ללא הסמכה חוקית אלא מיוזמתם של אזרחים או קבוצות. • לשם הגבלת השלטון וחוקיות פעולותיו. • באמצעות לחץ והבעת ביקורת פוליטית על קובעי מדיניות.

שאלות:

שאלה 1- שאלת אירוע

להקה מסוימת הוציאה שיר חדש לתחנות הרדיו. השיר עורר הד ציבורי רחב, בין היתר עקב המסר הנוקב שהפנה כלפי השלטון: "מושחתים נמאסתם, את העם אכזבתם".

- ציין והצג את **סוג המנגנון לפיקוח וביקורת** שבא לידי ביטוי בשירה של הלהקה. הסבר כיצד סוג מנגנון זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 2- שאלת אירוע

מבקר המדינה פרסם דו"ח על תפקודה של הממשלה במבצע "צוק איתן". בכמה ממסקנותיו של הדו"ח נטען כי בכירים מהדרג הצבאי והמדיני ידעו על חומרת איום המנהרות בעזה, לא שיקפו אותו לקבינט, ולא דאגו שצה"ל יכין תוכנית מבצעית. בעקבות הדו"ח התעורר דיון ציבורי בנושא.

- ציין והצג את **העיקרון הדמוקרטי** שבא לידי ביטוי בפרסום הדו"ח. הסבר כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 3 – שאלת אירוע

ח"כ האשים את הממשלה בהכשלת הצעות חוק פרטיות, ובהסתרת מסמכים וחווות דעת מחברי הכנסת. "מסמכים חשובים שמכניס אנשי המקצוע של משרד המשפטים ושל משרד האוצר חסויים מעיניהם של ח"כ ומהציבור, לקראת

הדיונים על הצעות חוק בוועדות הכנסת השונות. כך נוצר מצב שחברי כנסת מהקואליציה מצביעים בהתאם לחוות הדעת הללו מבלי לקרוא אותם, וכך אין להצעות חוק פרטיות של ח"כ מהאופוזיציה שום סיכוי." -- ציין והצג את **העיקרון הדמוקרטי** שנפגע לפי דבריו של ח"כ. הסבר כיצד אמצעי זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 4- שאלת אירוע

לאחרונה החליטה ממשלת ישראל להפחית את הוצאות הממשלה בניסיון להתמודד עם המשבר הכלכלי בארץ. במסגרת התוכנית הוחלט בין היתר לקצץ בתקציבי הרווחה ולצמצם את קצבאות הביטוח הלאומי לנכים, לאימהות חד הוריות, למובטלים ולנזקקים אחרים. התוכנית הובאה לאישור בפני ועדת הכספים של הכנסת ושם נמתחה עליה ביקורת קשה על ידי חברי כנסת רבים. שר האוצר טען כי מקבלי הקצבאות חייבים לפרנס את עצמם.

- ציין והצג את **העיקרון הדמוקרטי** שבשמו פעלה ועדת הכספים של הכנסת, הסבר את תשובתך.

שאלה 5- שאלת אירוע

עמותת אדם, טבע ודין הגישה עתירה לבג"ץ נגד עיריית תל אביב בטענה כי העירייה לא תיקנה את צינור השפכים בזמן והתוצאה הייתה זיהום חוף הים ומי הים למשך תקופה ארוכה.

- ציין והצג את **העיקרון הדמוקרטי** שבשמו פעלה העמותה. הסבר את תשובתך.

שאלה 6- שאלת אירוע

באחת ממדינות אירופה החליטה הממשלה לשחרר מבתי הכלא אסירים שנגזרו עליהם עונשים של עד חמש שנות מאסר באשמת שחיתות. לדברי דובר הממשלה המהלך נועד להקל את הצפיפות בבתי הכלא. החלטת הממשלה עוררה מחאה נרחבת ואזרחים רבים יצאו להפגין נגד החלטה זו. המפגינים דרשו לבטל את ההחלטה בטענה שהממשלה מנצלת לרעה את סמכויותיה. לדבריהם, על הממשלה לפעול למניעת שחיתות ולא לשחרר פושעים מן הכלא.

- ציין והצג **עיקרון דמוקרטי** שהתממש בפעילות של האזרחים. הסבר כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 7- שאלת אירוע

ממשלת ישראל תכננה (בחשאי) לבטל את המענקים לרופאים העובדים בבתי החולים בפריפריה. כוונה זו גררה גל של ביקורת על מקבלי ההחלטות. אחת מחברות הכנסת הציגה במהלך דיון של ועדת הכספים בכנסת את המסמך של משרד הבריאות, שבו התגלתה הכוונה לבטל את המענקים לרופאים שבחרו להתמחות בפריפריה. היא תקפה בחריפות את המהלך המתוכנן, ואמרה שבזמן שכביכול בוחנים את מפת הטבות המס לפריפריה, מישהו בא ומתחת לשולחן פוגע בשירות הבריאות בפריפריה וברפואה הציבורית.

- ציין והצג את **סוג מנגנון הפיקוח והביקורת** שבא לידי ביטוי בפעולותיה של חברת הכנסת. הסבר תשובתך על פי הקטע.

שאלה 8 – שאלת אירוע

בשנה האחרונה נחשפו בכמה גני ילדים פרטיים מקרי התעללות של מטפלות וגננות בפעוטות שבגן. בעקבות מקרים אלה החלה מחאה של קבוצות הורים ברשתות החברתיות ובכלי התקשורת. כמו כן הפגינו הורים רבים מול בית ראש הממשלה ומול משרדי הממשלה. המפגינים נשאו שלטי מחאה וקראו לממשלה לפעול לשינוי המצב. הם דרשו שיהיה פיקוח על תנאי הקבלה וההסמכה של מי שמבקש לעסוק בתחום, והחמרה בענישה במקרים של התעללות.

- ציין והצג את **סוג מנגנון הפיקוח והביקורת** שבא לידי ביטוי בפעולה שנקטו ההורים בתגובה על מקרי ההתעללות. הסבר כיצד מנגנון פיקוח וביקורת זה בא לידי ביטוי בקטע.

פרק 16- עקרון שלטון החוק

הגדרה:

- עקרון שלטון החוק קובע את כללי ההתנהגות באמצעות חוקים אשר מחייבים הן את האזרחים והן את השלטון/ החוק מבהיר לאזרחים ולשלטון את המותר והאסור.
- החוקים נחקקים ע"י הרשות המחוקקת המבטאת את ריבונות העם.
- החוקים צריכים להיות שוויוניים בתוכנם ובאכיפתם.
- החוק חייב להיות כללי, בהיר ופומבי.

טיפ: כאשר שאלת בגרות עוסקת בנושאים שקשורים לתקנות, חוקים, הנחיות, הוראות, נהלים, צווים וכו' - מדובר בעקרון שלטון החוק.

שאלה לדוגמא:

שחקן כדורגל של אחת הקבוצות השתמש לצורך בניית שריריו, בחומרים שאסורים עפ"י התקנות והוראות איגוד הכדורגל הבינלאומי. בשל כך, הושעה השחקן ממשחקי הכדורגל באותה הקבוצה ולאחר זמן הודח. השחקן טען כי "החומרים לא היו אסורים עפ"י החוק בישראל", אולם טענתו לא התקבלה והשעייתו התממשה. בדברי ההסבר נכתב כי השימוש בחומרים בהם השתמש השחקן אסורים עפ"י תקנות האיגוד, ועל כן לא יוכל להמשיך לשחק בקבוצתו עד הכרעה אחרת בנושא".

ציין והצג את העיקרון הדמוקרטי, שבשמו פועל איגוד הכדורגל העולמי בהשעייתו של השחקן. הסבר כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

פתרון:

ציין- עקרון שלטון החוק.

הצג- החוק קובע את הכללים המחייבים את ההתנהגות. הכנסת היא המחוקקת של החוקים. החוק מחויב להיות שוויוני- גם בתוכן וגם באכיפה הוא חל על כולם, הוא חייב להיות בהיר ופומבי- הוא מאפשר לאדם להבין מה אסור ומה מותר והוא מפורסם ברבים. מבחינת מהות החוק יש שרואים חשיבות שיתאים לערכי הצדק וזכויות האדם.

הסבר- "השימוש בחומרים בהם השתמש השחקן אסורים עפ"י "תקנות האיגוד". מכאן נובע שהעיקרון הדמוקרטי שבשמו הודח השחקן הוא **שלטון החוק**. כיוון שהאיגוד הבינלאומי לכדורגל פעל עפ"י הוראות ותקנות האיגוד, שהן למעשה חוקי הכדורגל בכלל המדינות בעולם.

סוגי הפרת חוק ועבריינות:

א) עבריינות פלילית רגילה	• עבירה על החוק שנעשית מתוך אינטרס אישי (לרוב סיפוק יצרים) ומבוצעת ע"י כל אדם ברוב המקרים בצורה אלימה, כשהוא אינו מוכן לשאת בתוצאות לעבירה שביצע. • יחסה של החברה לעבירה זו הוא שלילי בשל הסכנה לשמירה על הסדר הציבורי. מאחר וזו עבירה על החוק, המדינה תפעיל את אמצעי אכיפת החוק.
ב) עבריינות שלטונית	<u>עבריינות שלטונית אישית:</u> • עבירה על החוק שנעשית ע"י אדם נושא משרה ציבורית (נבחר או ממונה) מתוך אינטרס אישי

ואינו מוכן לשאת בתוצאות העבירה. ברוב המקרים תוך כדי שימוש בכוח הציבורי שלו. • יחסה של החברה לעבירה זו הוא שלילי בגלל סכנת אמון הציבור ברשויות השלטון. מאחר וזו עבירה על החוק, המדינה תפעיל את אמצעי אכיפת החוק. <u>עבריינות שלטונית ציבורית:</u> • עבירה על החוק שנעשית ע"י אדם נושא משרה ציבורית (נבחר או ממונה) מתוך רצון להטיב עם ציבור מסוים או לטובת הכלל מתוך נקודת מבטו, והוא אינו מוכן לשאת בתוצאות העבירה. • יחסה של החברה לעבירה זו הוא שלילי בשל הסכנה לאבדן אמון הציבור בשלטון ובשל האפליה שנוצרת בעבירה זו לטובת קבוצה בחברה. חלק יגלו סלחנות כלפי העבריינין, כי הפרת החוק מטיבה איתם. מאחר וזו עבירה על החוק, המדינה תפעיל את אמצעי אכיפת החוק.	
---	--

פקודה בלתי חוקית ופקודה בלתי חוקית בעליל

• הוראה הניתנת על ידי מפקד מוסמך או רשות מוסמכת אך סותרת את החוק או את הנחיות הצבא או חורגת מסמכות נותן הפקודה. • במסגרת צבאית חובה לציית להוראה זו. אי ציות יגרום להעמדה לדין של הפקוד. • נותן ההוראה נושא באחריות של הפרת החוק. • במסגרת אזרחית אין חובה לציית להוראה/פקודה בלתי חוקית.	פקודה בלתי חוקית
• הוראה אשר ניתנת על ידי מפקד מוסמך או רשות מוסמכת. • ההוראה סותרת ערכי מוסר ומצפון אנושי בסיסיים - "דגל שחור" מתנוסס מעליה, "אי חוקיות הדוקרת את העין ומקוממת את הלב". • חובה שלא לציית לפקודה זו אפילו במסגרת צבאית. • ציות יגרום להעמדה לדין של נותן הפקודה והמבצע.	פקודה בלתי חוקית בעליל

שאלות:

שאלה 1- שאלת אירוע

קצינה בצה"ל, בעלת גישה למחשב שבו מידע על נתונייהם האישיים של כל המשרתים בצבא, הקלידה את שמה של ידוענית כדי לקבל עליה פרטים אישיים. בכך הפרה הקצינה הוראה הרשומה בספר הפקודות הצה"לי, ועל כן נקנסה.

- ציין והצג את **העיקרון הדמוקרטי** שבשמו נקנסה הקצינה. הסבר כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

89

שאלה 2- שאלת אירוע

במהלך משחק כדורגל של נבחרת ישראל, התפרץ אחד האוהדים בריצה למגרש כדי להצטלם עם שחקן הנערץ עליו ולפרסם את התמונה. המשטרה עצרה את האוהד, והודיעה כי תמליץ להעמיד אותו לדין על שיבוש מהלך המשחק וסיכון חיי השחקנים.

- ציין והצג את **סוג העבריינות** שבא לידי ביטוי במעשה האוהד. הסבר כיצד סוג עבריינות זו בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 3- שאלת אירוע

ברשות העיתון "ידיעות אחרונות" תמונות של מפגינים אלימים שהעביר אליו מקור שהעיתון נתן לו חיסיון עיתונאי. המשטרה פנתה לבית המשפט בבקשה לקבל את התמונות, מכיוון שהיא מעוניינת למצות את הדין עם העבריינים. בית המשפט הוציא צו המורה לעיתון לפעול על פי בקשת המשטרה. העיתון פנה לבית המשפט בבקשה לבטל את הצו, בטענה שעיתונאי צריך להרגיש חופשי בבואו לסקר אירוע חדשותי.

- ציין והצג את **העיקרון הדמוקרטי** שבשמו פנתה המשטרה לבית המשפט. הסבר כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 4- שאלת אירוע

במהלך מערכת הבחירות לכנסת, עוזרו של אחד השרים נתן שוחד לעיתונאי כדי שיפרסם כתבה אוהדת על השר. כאשר התגלה המעשה התברר שעוזר השר רצה לסייע לבחירתו מחדש של השר כדי לשמור על משרתו של כעוזר השר.

- ציין והצג את **סוג העבריינות** שבא לידי ביטוי במעשהו של השר, הסבר את תשובתך לפי הקטע

שאלה 5- שאלת אירוע

בעלי תפקידים מסוימים בשירות המדינה זכאים לרכב צמוד שימש אותם לצורך מילוי תפקידם בלבד. ועדת משמעת דנה בעניינו של בעל תפקיד בשירות המדינה, שאפשר לאחיו לנהוג ברכב הממשלתי שניתן לו. הוועדה קבעה שבעל תפקיד זה פעל בניגוד לנהלים ולהוראות המחייבות, ולכן נרשמה נזיפה בתיקו האישי.

- ציין והצג את **העיקרון הדמוקרטי** שבא לידי ביטוי בהחלטת הוועדה. הסבר כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 6- שאלת אירוע

מועצת עירייה מסוימת אישרה תקציב לבניית מתקני ספורט בעיר. כעבור שנה נחקר ראש העיר על ידי המשטרה בחשד שהעביר כסף מתקציב זה שלא כדין לעמותה חברתית שבראשה עמד. בחקירתו במשטרה הדגיש האיש שלא לקח את הכסף לעצמו אלא העביר אותו לעמותה זו, שמטרתה לסייע לקשישים ולחלק מזון ובגדים לנזקקים. לדבריו הוא עשה זאת כדי שהעמותה תוכל להמשיך לפעול לרווחת הקשישים הנזקקים.

- ציין והצג את **סוג העבריינות** שראש העירייה נחשד בה, הסבר כיצד סוג העבריינות שצינת בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 7- שאלת אירוע

מדינת ישראל מחייבת את יצרני הסיגריות להצמיד תווית אזהרה למוצרים שהם משווקים. באזהרה עליהם לכלול פירוט של הנזקים העלולים להיגרם למעשן ולמי שנמצא בסביבתו. המדינה מעוניינת לצמצם את העישון, ולהביא לידיעת כל אדם מהו הסיכון הכרוך בעישון כדי שיוכל להחליט על פי שיקול דעתו אם לעשן או לא. יצרני סיגריות שלא יפעלו על פי הכללים המחייבים ייענשו ויוטלו עליהם קנסות כבדים.

- ציין והצג את **העיקרון הדמוקרטי** שיצרני הסיגריות מחויבים לפעול על פיו. הסבר כיצד עקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 8- שאלת אירוע

בתקנון של אחד מבתי הספר בישראל נקבעו כללים המחייבים את התלמידים בתחום ההתנהגות, הלבוש והתספורת. אחד התלמידים הגיע לבית הספר בתספורת חדשה שאסורה על פי התקנון. מנהל בית הספר הורה לתלמיד להסתיר את תספורתו באמצעות כובע עד שיצמח שער. התלמיד טען כי באמצעות התספורת הוא מציג את הייחודיות שלו לפני משפחתו וחבריו, וכי ההוראה של המנהל להסתיר את התספורת פוגעת בזכות בסיסית שלו.

- ציין והצג את **העיקרון הדמוקרטי** שעל פיו פעל המנהל בהחלטתו. הסבר כיצד עקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 9 – שאלת אירוע כפול

לפני כשנה החליט משרד החינוך על הפסקת התקצוב של "סייעת אישית" לתלמידים נזקקים בחינוך המיוחד וקבע כי מעתה יתקצב המשרד רק סייעות שיסייעו לכל הכיתה. בתגובה, קבוצת הורים לתלמידים בחינוך המיוחד החליטו להשאיר את ילדיהם בבית כחלק ממאבקם לשינוי ההחלטה של משרד החינוך. טענתם הייתה שסיוע אישי לילדיהם אינו בגדר מותרות, אלא צורך הכרחי הנובע מן המגבלות הפיזיות והלימודיות הייחודיות של ילדיהם. כנגד החלטת ההורים שלא לשלוח את ילדיהם לבית הספר, החליט משרד החינוך להעמיד הורים לדן בשל הפרת דין המטיל חובה על הורים לשלוח את ילדיהם ללמוד במוסד חינוכי.

- ציין והצג את העיקרון הדמוקרטי שעליו מתבסס משרד החינוך בהחלטתו להעמיד לדן את ההורים. הסבר כיצד עקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 10 – שאלת אירוע

קבוצת אזרחים החליטה למחות כנגד התנהלותם של מנהלי הבנקים השונים. המוחים נקטו צעדים שונים שכללו הפגנות, הפצת סרטונים ואף איומים על בני משפחותיהם של הבנקאים. מנהלי הבנקים פנו לבית המשפט בדרישה להפסיק את פעולותיהם של המפגינים. בית המשפט נעתר לבקשה ואסר על המשך פעולות המחאה הפוגעניות- גם ברשתות החברתיות. בעקבות תלונות הבנקאים, החליטה פרקליטות המדינה להעמיד לדן כמה מן המפגינים. אחת ממנהלות הבנקים ביקשה למסור את עדותה בדלתיים סגורות (ללא קהל) ודרך שיחת וידאו. לדבריה, בעקבות האיומים שהיא ובני משפחתה קיבלו, היא חוששת מפני התנכלויות נוספות. השופט דחה את בקשתה וחייב אותה להעיד בבית המשפט עצמו, והסביר שעל המנהלת לנהוג לפי הכללים המחייבים את כל העדים. הוא הוסיף שמשמר בתי המשפט יוכל לשמור על הסדר ולהבטיח את שלומה.

- ציין את העיקרון הדמוקרטי בשמו דחה השופט את בקשתה של מנהלת הבנק. הסבר כיצד עקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 11 – שאלת אירוע

באתרי בנייה נעשה שימוש בכלים מכניים כבדים, בין השאר מצויים בהם מנופים המופעלים בידי מנופאים. על פי נוהלי הבטיחות בעבודה, שקבעה מדינת ישראל, מנופאי ראשי להפעיל מנוף רק אם הוסמך לכך וקיבל רישיון להפעלתו. בזמן האחרון, התפטרו מנופאים מוסמכים רבים מעבודתם. עקב התפטרותם נוצר מחסור חמור במנופאים באתרי בנייה, ולכן החלו להעסיק בתפקיד זה בניגוד לתקנות, אנשים שאינם מוסמכים לכך. המשרד הממשלתי הממונה על הבטיחות הודיע כי הוא מתכוון להגביר את הפיקוח ואת האכיפה באתרי בנייה נגד מי שמפעיל מנוף ללא הסמכה ורישיון. כמו כן יוטל על מנהלי אתרי בנייה, שיימצאו בו מפעילי מנוף לא מוסמכים, קנסות גבוהים.

- ציין והצג את העיקרון הדמוקרטי שעל פיו אתרי בנייה צריכים לפעול. הסבר כיצד עקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 12 – שאלת אירוע

ידוענים (סלבריטאים) ביקשו לתעד אירוע פרטי שלהם מן האוויר באמצעות רחפן נושא מצלמה. כדי לאפשר זאת הורתה רשות התעופה האזרחית לסגור את המרחב האווירי באזור שהתקיים בו האירוע ואסרה לטוס בו בזמן האירוע. לטענת הרשות, ההחלטה התקבלה על פי כללי התעופה האזרחית ועל פי הנהלים המחייבים אותה בנוגע לשימוש ברחפנים.

- ציין והצג את העיקרון הדמוקרטי שלפיו החליטה רשות התעופה האזרחית לסגור את המרחב האווירי. הסבר כיצד עקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 13- שאלת אירוע

משרד התחבורה בברזיל קבע הנחיות חדשות לנהגי מוניות. אחת ההנחיות אוסרת על נהגי מוניות לשוחח עם הנוסעים על ענייני כדורגל, משום שהעיסוק בכך מלהיב את הנוסעים, ולעתים מעורר מריבות אלימות בעת הנסיעה במונית. בהנחיה נקבע שנהג מונית שיעבור על האיסור יועמד לדין וישלם קנס. נהגי המוניות התנגדו להנחיה זו. לטענתם, הם יתקשו למלא את ההנחיה משום שכדורגל הוא תחום העניין המרכזי שלהם, וחשוב להם לדון בו ולהציג את עמדתם בתחום זה.

- ציין והצג את העיקרון הדמוקרטי הבא לידי ביטוי בהנחיה של משרד התחבורה בברזיל. הסבר כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 14- שאלת אירוע

במהלך נסיעה ברחובות חיפה זיהו שוטרים רכב פרטי שנסע באופן חשוד. לאחר שעצרו השוטרים את הרכב הפרטי ראו שיושבים בו 11 ילדים מלבד הנהג, כאשר שבעה מהם בתא המטען. הנהג הסביר כי ההסעה לקייטנה לא הגיעה והוא מיהר להגיע למחוז חפצו וכן רצה לחסוך בעלויות של נסיעות כפולה ולכן הסיע את כל הילדים בבת אחת. השוטרים עצרו את הרכב והודיעו לנהג שהוא יואשם ויוזמן למשפט.

- ציין והצג את סוג העבריינות שבאה לידי ביטוי במעשיו של הנהג. הסבר כיצד סוג עבריינות זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 15- שאלת אירוע

מנהל כספים במוסד ממשלתי נחקר בחשד שלא נהג כראוי בתקציב שקיבל. המנהל טען שהוא לא לקח שקל אחד לכיסו. לדבריו, אמנם הוא קיבל תקציב מהמדינה בכדי לתת שירות מסוים לאזרחים, אך הוא החליט שהשירות הזה חשוב פחות משירות אחר שהוא רגיל לתת לאזרחים שבתחום אחריותו ולכן העביר את הכסף, ללא אישור, לטובת שירות אחר.

ציין והצג את סוג העבריינות של המנהל. הסבר כיצד סוג עבריינות זה בא לידי ביטוי בדבריו.

שאלות ידע:

1. הצג שניים משלושת המאפיינים ההכרחיים לקיומו של שלטון החוק במדינה דמוקרטית.
2. הצג נקודת דמיון ונקודת שוני בין פקודה בלתי חוקית לפקודה בלתי חוקית בעליל.

שאלת אנסיון:

הפרת חוק איננה תופעה חריגה או חולפת והיא חייבת לעורר בנו דאגה. לא מדובר רק בהפרת חוק על ידי אזרחים מן השורה, אלא גם הפרת חוק המבוצעת על ידי בכירים הנושאים בתפקידים ציבוריים כגון: ראשי ערים הנחשדים, חדשות לבקרים, בפרשיות שוחד והטיית מכרזים, שרים ובעלי תפקידים המנצלים את מעמדם וממנים את מקורביהם לתפקידי מפתח.

גורמים שונים נאבקים בתופעה, למשל, הרשות השופטת שלא מהססת לגזור עונשים חמורים על אנשי ציבור בכירים המועלים בתפקידם, או המשרד האפקטיבי של ביקורת המדינה, כמו גם ארגונים חברתיים אקטיביים ותקשורת לוחמנית. אלא שבצד זאת חלו התפתחויות מדאיגות הבאות לידי ביטוי ביחסי הון-שלטון, וכמובן פרשיות שחיתות רבות בשלטון המקומי.

מבוסס על מאמר: ברזילי, ג. עם שחיתות לא מתפשרים, יוני 2016

- הצג את סוג העבריינות השלטונית-אישית. הסבר כיצד סוג עבריינות זה בא לידי ביטוי בקטע.

פרק 17- זכות הדמוקרטיה להגן על עצמה מפני אימים על שיטת המשטר ועל אופי

המדינה

דמוקרטיה מתגוננת

- הגנה על המשטר הדמוקרטי, עקרונותיו ואופי המדינה (כללי משחק, ערכים דמוקרטיים ואופי המדינה).
- מפני אדם או קבוצה שפועלים בזירה הציבורית תוך ניצול הכלים הדמוקרטיים על מנת לחסל את המשטר הדמוקרטי או לפגוע באופי המדינה.
- במקרים בהם האיום ממשי המדינה מתגוננת על ידי שלילת הזכות להיבחר ולהתארגן ולפעול מבחינה פוליטית והגבלת חופש הביטוי.

דמוקרטיה מתגוננת בישראל:

- במדינת ישראל נעשה שימוש ברעיון הדמוקרטיה המתגוננת.
- על פי חוק יסוד הכנסת וחוק המפלגות מפלגה לא יכולה להשתתף בבחירות לכנסת אם יש במטרותיה:
 - (א) שלילת קיומה של ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית.
 - (ב) הסתה לגזענות.
 - (ג) תמיכה במאבק מזוין של מדינת אויב או ארגון טרור נגד מדינת ישראל.

שאלות

שאלה 1 – שאלת ידע פשוטה

הצג שתי הגבלות על התמודדות בבחירות הכלליות, המופיעות ב"חוק יסוד: הכנסת" וב"חוק המפלגות", ומבטאות את רעיון "הדמוקרטיה המתגוננת".

שאלה 2- שאלת ידע פשוטה

הסבירו כיצד הממשלה מיישמת את עקרון הדמוקרטיה המתגוננת.

שאלה 3- שאלת אירוע

בפסיקה תקדימית, הורה בית משפט צרפתי לחברת האינטרנט האמריקאית "יאהו", לחסום בפני משתמשים צרפתים את הגישה לאתרי המכירות הפומביות של החברה, בהם נמכרות מזכרות נאציות.

- הצג את העיקרון (הגישה) **שהנחה את בית המשפט בפסיקתו**. הסבר את תשובתך על סמך הקטע.

פרק 18- ביטחון ודמוקרטיה

חקיקת חירות

- הממשלה מוסמכת להתקין תקנה לשעת חירום לטובת הגנת המדינה, ביטחון הציבור וקיום אספקה ושירותים חיוניים.
- ייחודן בכך שאף שהן חקיקת משנה, הן יכולות לגבור על הוראות חוק (למעט חוקים חסינים כמו ח"י: כבוד האדם וחירותו, ח"י חופש העיסוק וח"י הכנסת).
- לפי החוק בישראל ניתן להתקין רק כאשר מוכרז מצב חירום במדינה (ע"י הכנסת). בפועל, מאז הקמת המדינה מוכרז בה על-ידי הכנסת מצב חירום (ההכרזה מחודשת אחת לשנה).

מעצר מנהלי

- מעצר מניעתי מידי ללא הליך פלילי רגיל כנגד העצור גם בלי שהוא מואשם בביצוע עבירה כלשהי (סמכותו של שר הביטחון להורות עליו).
- מטרתו למנוע פגיעה בביטחון הציבור וביטחון המדינה וזכות לחיים וביטחון של אזרחי המדינה.
- הליך הנתון לביקורת רבה בשל הפגיעה הקשה בזכויות ולכן חלות עליו הגבלות בחוק (בסמכות שר הביטחון בלבד לבצע מעצר מנהלי לפרק זמן ארוך, תקף לתקופה של 6 חודשים וניתן להארכה).

שאלות:

שאלה 1- שאלת ידע פשוטה

הצג את המושג חקיקת חירות.

שאלה 2- שאלת ידע פשוטה:

הסבר מהו מעצר מנהלי ומה חשיבותו למשטר הדמוקרטי.

שאלה 3- שאלת ידע פשוטה:

הצג דרך אחת שבה המדינה מגנה על עצמה ועל אזרחיה מפני איומים על ביטחונה.

משטר במדינת ישראל

פרק 19- יסודות חוקתיים

חוקי היסוד בישראל

- מהווים את פרקי החוקה העתידית לפי פשרת הררי.
- שונים מחוק רגיל ב:

(א) צורה:	• הכותרת - בכותרת יופיעו המילים: "חוק יסוד". • ניסוח כללי - החוק ינוסח במילים כלליות. הפירוט יעשה בחוקים רגילים, על בסיס חוקי היסוד. • שנת החקיקה - בחוק יסוד לא מופיע התאריך, משום שחקיקה מאוחרת מבטלת חקיקה קודמת.
(ב) תוכן:	התוכן של חוק יסוד עוסק בנושאים שאמורים להיות בחוקה. התוכן הוא כללי ומציג את הבסיס הראוי לחוקים הבאים. הנושאים הם העקרונות המרכזיים של המדינה כמו היות מדינת ישראל מדינה יהודית ודמוקרטית, סמכויות רשויות השלטון השונות וזכויות האדם והאזרח.
(ג) מאפיינים נוספים	• שריון (נוקשות) - שריון (נוקשות) פירושו הגנה פורמאלית על החוק כולו, או על סעיפים מתוכו. הכוונה היא שכדי לשנות סעיף משוריין בחוק יסוד צריך <u>רוב מוחלט</u> או <u>רוב מיוחד</u> בכנסת. לכמה מחוקי היסוד אין שריון בכלל, וזה מפחית ממעמדם. • פסקת הגבלה - פסקת הגבלה היא פסקה בחוק היסוד שתפקידה למנוע חקיקה של חוק אחר הסותר את העקרונות המופיעים באותו חוק יסוד, פרט למקרים שנועדו לתכלית ראויה. זוהי הגנה מהותית על תוכן החוק. לא בכל חוקי היסוד של ישראל מופיעה פסקת הגבלה, וזה מפחית ממעמדם, אבל בכל מקרה לחוק יסוד יש <u>עליונות</u> על חוק רגיל, והוראה הנמצאת בחוק יסוד גוברת על הוראה הנמצאת בחוק רגיל. • יציבות - יציבות פירושה שלא ניתן לשנות את חוקי היסוד אפילו באמצעות תקנות לשעת חירום, וזה מאפשר לשמור על קיומו של החוק בכל מצב.

- בישראל נחקקו 13 חוקי יסוד.
- ישנה מחלוקת פרשנית האם יש לחוקי היסוד בישראל מעמד חוקתי אף קודם שנעשה הליך לאגדם לכלל חוקה מאוחדת (בעבר סבר בית המשפט שאין להם מעמד חוקתי. בשנת 1995 שינה את פסיקותיו והכריז שיש לחוקי היסוד מעמד של חוקה וזהו המצב המשפטי הנוהג בישראל).

חוק יסוד כבוד האדם וחירותו
• מפרט את <u>זכויות היסוד</u> של האדם בישראל הכוללות את: הזכות לחיים ולשלמות הגוף, זכות הקניין, הזכות לכבוד ולפרטיות, חופש התנועה.
• פסקת הגבלה: ניתן לחוקק חוק הסותר את הזכויות שבחוק היסוד רק בתנאי שהוא "הולם את ערכיה של מדינת ישראל ונועד לתכלית ראויה" ופגיעתו בזכות מידתית.

- שאלת פרשנותו המרחיבה של החוק והשימוש שעושה בו בית המשפט כבסיס לפסילת חקיקה של הכנסת נתונה במחלוקת ציבורית.

חוק-יסוד: ישראל - מדינת הלאום של העם היהודי (המכונה "חוק הלאום")

"חוק יסוד: ישראל - מדינת הלאום של העם היהודי" הינו חלק מחוקי היסוד, שהם חלק בלתי נפרד מהיסודות החוקתיים של המדינה, שבהתאם לפשרת הררי אמורים להוות תשתית לחוקה העתידית. חוק זה מעגן את אופייה היהודי של מדינת ישראל ומגדיר את מדינת ישראל כמדינת הלאום של העם היהודי. החוק נחקק והתקבל ברוב של 62 חברי כנסת, ביולי 2018.

יש לפרט שלושה סעיפים מתוך החוק:

עקרונות יסוד	(א) ארץ ישראל היא מולדתו ההיסטורית של העם היהודי, שבה קמה מדינת ישראל. (ב) מדינת ישראל היא מדינת הלאום של העם היהודי, שבה הוא מממש את זכותו הטבעית, התרבותית, הדתית וההיסטורית להגדרה עצמית. (ג) מימוש הזכות להגדרה עצמית לאומית במדינת ישראל ייחודי לעם היהודי.
סמלי המדינה	(א) שם המדינה הוא "ישראל". (ב) דגל המדינה הוא לבן, שני פסי תכלת סמוך לשוליו, ומגן דוד תכול במרכזו. (ג) סמל המדינה הוא מנורת שבעת הקנים, עלי זית בשני צדדיה, והמילה "ישראל" למרגלותיה. (ד) המנון המדינה הוא "התקווה". (ה) פרטים לעניין סמלי המדינה ייקבעו בחוק.
בירת המדינה	ירושלים השלמה והמאוחדת היא בירת ישראל.
שפה	(א) עברית היא שפת המדינה. (ב) לשפה הערבית מעמד מיוחד במדינה; הסדרת השימוש בשפה הערבית במוסדות ממלכתיים או בפניהם תהיה בחוק. (ג) אין באמור בסעיף זה כדי לפגוע במעמד שניתן בפועל לשפה הערבית לפני תחילתו של חוק-יסוד זה.
קיבוץ גלויות	המדינה תהיה פתוחה לעלייה יהודית ולקיבוץ גלויות.
הקשר עם העם היהודי	(א) המדינה תשקוד על הבטחת שלומם של בני העם היהודי ושל אזרחיה הנתונים בצרה ובשביה בשל יהדותם או בשל אזרחותם. (ב) המדינה תפעל בתפוצות לשימור הזיקה בין המדינה ובין בני העם היהודי. (ג) המדינה תפעל לשימור המורשת התרבותית, ההיסטורית והדתית של העם היהודי בקרב יהדות התפוצות.
התיישבות יהודית	המדינה רואה בפיתוח התיישבות יהודית ערך לאומי, ותפעל על מנת לעודד ולקדם הקמה וביסוס שלה.
לוח רשמי	הלוח העברי הוא לוח רשמי של המדינה ולצדו ישמש הלוח הלועזי כלוח רשמי; השימוש בלוח העברי ובלוח

הלוועזי ייקבע בחוק.	
(א) יום העצמאות הוא יום החג הלאומי הרשמי של המדינה. (ב) יום הזיכרון לחללי מערכות ישראל ויום הזיכרון לשואה ולגבורה הם ימי זיכרון רשמיים של המדינה.	יום העצמאות וימי זיכרון
שבת ומועדי ישראל הם ימי המנוחה הקבועים במדינה; למי שאינם יהודים זכות לקיים את ימי המנוחה בשבתם ובחגיהם; פרטים לעניין זה ייקבעו בחוק.	ימי מנוחה ושבתון
אין לשנות חוק-יסוד זה אלא בחוק-יסוד שהתקבל ברוב של חברי הכנסת.	נוקשות

שאלות:

שאלת ידע פשוטה:

- הציגו שני מאפיינים יהודיים של מדינת ישראל המופיעים ב"חוק יסוד: ישראל-מדינת הלאום של העם היהודי".
- הציגו שתי הצדקות למדינת ישראל כמדינת לאום המופיעות בחוק הלאום.

שאלות ידע מורכב: (אשכול העם היהודי)

- הצג שני נושאים המופיעים ב"חוק יסוד: ישראל-מדינת הלאום של העם היהודי".
- הצג מאפיין זהות של יהודי התפוצות.
- הסבר איזה מרכיב זהות של יהודי התפוצות מחזק חוק הלאום.

שאלת אירוע צד אחד:

הסוכנות היהודית אחראית מטעם המדינה על הקשר עם קהילות יהודיות בתפוצות. לאחרונה יזמה הסוכנות מיזם חדש בו שליחים ישראלים ששבו ארצה משליחות בתפוצות יקבלו כלים ועזרה בשמירה על קשר מול קהילותיהם גם לאחר סיום השליחות. בכיר הדגיש כי מהלך זה יחזק את הקשר בין מדינת ישראל לעם היהודי בתפוצות וכן יסייע לשמר את המורשת היהודית של כל קהילות העם היהודי. לדבריו, במהלך זה הסוכנות היהודית מצליחה לקיים באופן משמעותי ואמיץ את אחד מחוקי היסוד. ציין והצג את **חוק היסוד** שעליו התבסס בכיר הסוכנות. הסבר כיצד חוק יסוד זה בא לידי ביטוי בדברי הבכיר.

שאלת עמדה

במדינת ישראל דיוני בית המשפט מתנהלים בשפה העברית. אזרחים דוברי ערבית ביקשו שבמקרה בו שני הצדדים דוברי ערבית, תשתדל הנהלת בתי המשפט למנות שופט שדובר ערבית וכך יתנהל הדיון בערבית, לדבריהם כך יקל עליהם להתנהל בבית המשפט ולהציג את עמדתם. בית המשפט דחה את הבקשה. יש התומכים בהצעה לאפשר דיון בערבית בבית המשפט, ויש המתנגדים לכך. הבא את עמדתך בעניין זה. הצג שני נימוקים המתבססים על מושגים מתחום האזרחות - נימוק אחד לעמדתך ונימוק אחד (אחר) לעמדה המנוגדת לשלך.

בכתיבתך הקפד על הרכיבים האלה:

א. טענה- הצג את עמדתך באופן ברור.

- ב. הנמקת עמדתך- הצג נימוק המבוסס על מושגים וידע מלימודי האזרחות.
- ג. הנמקת העמדה המנוגדת- הצג נימוק לעמדה המנוגדת לעמדתך, המבוסס על מושגים וידע מלימודי האזרחות.

חוק השבות
• חוק משנת 1950 הקובע שכל יהודי זכאי לעלות לארץ. • החוק מאפשר גם לבניויות זוגם של יהודים, ילדיהם של יהודים ובניויות זוגם, ונכדיהם של יהודים ובניויות זוגם לעלות לארץ (אם כי הם אינם נרשמים כיהודים). • חוק זה נובע מתפיסת היסוד של מדינת ישראל כמדינת הלאום של כל יהודי העולם ולכן מקובל לראות בו חוק מבחין ולא חוק מפלה. • במדינות רבות בעולם קיימת מדיניות הגירה המבוססת על עקרון שבות של בני הלאום.
סוגיית מיהו יהודי
• מדינת ישראל התמודדה במהלך השנים עם השאלה מהי הגדרתו המדויקת של יהודי הזכאי לעלייה לארץ מתוקף חוק השבות. • בתיקון לחקיקה שבוצע בשנת 1970 נקבע כי "יהודי הוא מי שנולד לאם יהודייה, או שנתגייר והוא אינו בן דת אחרת". • החוק אינו מגדיר מהו הגיור המאפשר הגדרה כיהודי לצורך החוק (גיור אורתודוכסי/רפורמי/קונסרבטיבי) והנושא נתון למחלוקת ציבורית רבת שנים.

שאלות:

שאלה 1 – שאלת ידע פשוטה

הסבר שני הבדלים בין חוק יסוד לבין חוק רגיל.

שאלה 2 – שאלת ידע פשוטה

הסבר כיצד מבטא חוק השבות את היותה של מדינת ישראל מדינה יהודית.

שאלה 3- שאלת ידע פשוטה

הסבר מי זכאי לעלות לישראל ולהשתקע בה על פי חוק השבות.

שאלה 4- שאלת אירוע

ארגונים לשמירה על זכויות אדם עתרו לבג"ץ בטענה שהצפיפות בבתי הכלא בישראל גבוהה מדי. לדברי העותרים, בשל הצפיפות הגבוהה האסירים חיים בתנאי מחנק ודוחק בתאים, ובריאותם נפגעת. מצב זה הוא בניגוד לחובה להימנע מענישה אכזרית ובלתי אנושית, ויש בו משום השפלה ללא צורך של האסירים והפרה של זכויות היסוד שלהם. בית המשפט קיבל את העתירה וקבע שתנאי הכליאה של האסירים אינם כחוק משום שהם פוגעים בזכויות היסוד של הפרט. לכן על המדינה להגדיל במידה ניכרת את שטח המחיה המוקצה לכל אסיר.

- ציין והצג את חוק היסוד שעליו התבססה פסיקת בג"ץ. הסבר כיצד חוק היסוד הזה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 5- שאלת אירוע

- בכל שנה בתקופת החורף נרשמים בבתי החולים עומסים חריגים. המחסור במיטות אשפוז גורם למצב שבו מטופלים נאלצים לשכב במסדרון לעיני זרים ולפעמים אף להתחנן באופן מבזה לתשומת ליבם של חברי הצוות הרפואי. דו"ח חריף בנושא טוען כי מצב זה אינו תקין, והוא סותר את אחד מחוקי היסוד.
- ציין והצג את **חוק היסוד** אליו מתכוון הדו"ח. הסבר כיצד המצב המתואר באירוע עומד בסתירה לחוק היסוד, לפי המתואר בקטע.

שאלה 6 – שאלת אירוע

- מעבר הגבול היבשתי, המאפשר יציאה מישראל לחצי האי סיני, נסגר בעקבות מגפת הקורונה, בגלל סגירת המעבר הזה נמנעה מאזרחים ישראלים האפשרות לצאת מישראל לסיני במשך יותר משלושה חודשים. בתגובה על כך, פנו כמה אזרחים במכתב לשר הפנים ובו הם דרשו לפתוח את מעבר הגבול לסיני. לטענתם, סגירת הגבול פוגעת בזכויות אדם יסודיות ולכן היא מנוגדת לאחד מחוקי היסוד של מדינת ישראל.
- ציין והצג את **חוק היסוד** שעליו התבססו האזרחים בפנייתם לשר. הסבר כיצד חוק זה בא לידי ביטוי בקטע.

פרק 20- הרשות המחוקקת

עבודת הכנסת:

• (לרוב) סיעות הקואליציה מהוות יחד רוב של חברי הכנסת בפרלמנט ומהוות את בסיס התמיכה של הממשלה בפרלמנט. • מבוססת על הסכמים קואליציוניים בין הסיעות המרכיבות אותה.	א) קואליציה:
• סיעות הפרלמנט שאינן שותפות בממשלה. • מספר החברים באופוזיציה קטן בדרך כלל ממספר חברי הקואליציה וממחצית חברי הפרלמנט (למעט במצבים של ממשלת מעבר). • <u>תפקידי האופוזיציה:</u> 1) לבקר ולפקח את השלטון ולהציב לו חלופה. 2) ליטול חלק בחקיקה ובוועדות הכנסת.	ב) אופוזיציה:
• הגוף המרכזי בו נעשית עבודת הכנסת ובו מתקבלות מרבית ההחלטות. • חברים בגוף זה כל 120 חברי הכנסת. • דיוני המליאה מתקיימים באולם המליאה וההחלטות מתקבלות ברוב קולות של חברי הכנסת הנוכחים בדיון (למעט סוגיות בהן נדרש בחוק רוב מיוחד). • הנושאים העיקריים הנדונים במליאה: הצעה לסדר יום, שאילתה, הצעת חוק או הצעת אי אמון.	ג) מליאה:
• חלק עיקרי מעבודת חברי הכנסת הוא השתתפות בדיוני ועדות הכנסת (הייצוג בוועדות נקבע על פי היחס של ייצוג הסיעות בכנסת ולסיעות הקואליציה יש רוב בוועדות). • הועדות (חלקן קבועות וחלקן מיוחדות) דנות בתחומים מוגדרים (למשל: כספים, כלכלה, חינוך, עבודה ורווחה, בריאות, מעמד האישה). • נושאי הדיונים: 1) דיון על פרטי הצעות חוק וניסוח שלהן. 2) אישור חקיקת משנה. 3) דיון עם אנשי מקצוע. • וכל עניין אחר אשר נמסר לדיונה ע"י הכנסת. • תפקיד: ייעול העבודה הפרלמנטרית (בירור פרטים, היוועצות מומחים, שיתוף הציבור).	ד) ועדות הכנסת:

תפקידי הכנסת:

מכוננת את הממשלה ומוסמכת להצביע אי אמון בממשלה.	א) כינון ממשלה
מייצגת את ריבונות האזרחים ואת העמדות השונות בחברה.	ב) ייצוג האזרחים
תפקידה העיקרי הוא חקיקת חוקים.	ג) חקיקה
מהווה מנגנון פיקוח פורמאלי מפקח ומבקר את מדיניותה ופעולותיה של הרשות המבצעת ע"י אופוזיציה, ועדות, אישור תקציב, כלים פרלמנטריים.	ד) פיקוח וביקורת

ממנה בכירים כמו: נשיא המדינה ומבקר המדינה.	ה) מינוי בעלי תפקידים
בהתאם לפסיקת בית המשפט מהווה גם רשות מכוננת לענייני חוקה.	ו) אסיפה מכוננת

שאלות:

שאלה 1- שאלת ידע פשוטה:

הצג שני תפקידים של **הרשות המחוקקת** (הכנסת).

שאלה 2- שאלת אירוע:

במערכת הבחירות האחרונה החליטו מועמדים לכנסת מכמה רשימות להתאחד כדי להתמודד בבחירות ברשימה אחת. אחת המועמדות הסבירה כי איחוד הרשימות הוא מהלך הכרחי. לדבריה, איחוד הרשימות יבטיח שנציגי ברשימה החדשה יצליחו להיכנס לכנסת, ורק כך יביאו לידי ביטוי את רצון הבוחרים של כל אחת מן הרשימות שהתאחדו.

- ציין והצג את **תפקיד הכנסת** שמתממש באמצעות איחוד הרשימות. הסבר כיצד תפקיד זה בא לידי ביטוי בדברי המועמדת.

שאלה 3- שאלת אירוע:

בפירות וירקות שגודלו בישראל ונמכרים בישראל נמצאו חומרי הדברה מסוכנים בריכוז גבוה. חומרי ההדברה עלולים לסכן את מי שצורך את הפירות והירקות האלה.

בעקבות הממצאים האלה, דרשה הכנסת משר החקלאות, הממונה על הנושא, להשתתף בוועדת הברירות של הכנסת כדי להסביר את הממצאים החמורים ולהציג תוכנית לצמצום השימוש בחומרי הדברה בחקלאות בישראל.

- ציין והצג את **תפקיד הכנסת** שבא לידי ביטוי בדרישת הכנסת. הסבר כיצד תפקיד זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 6- שאלת אירוע

מפלגה שנבחרה לכנסת ופעלה למען השכבות החלשות בחברה ובכלל זה ציבור הגמלאים. המפלגה פעלה לקידום יוזמות להצעות חוק שישפרו את רמת חייהם בישראל. יושב ראש המפלגה ציין באחת הפעמים שבהן התראיין לתקשורת שפעולות מפלגתו מקדמות את רצון בוחריה.

- ציין והצג את **תפקיד הכנסת** שבא לידי ביטוי בדבריו של יושב ראש המפלגה. הסבר כיצד תפקיד זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 7- שאלת אירוע

ראשי ממשלה בישראל הציגו בשנים האחרונות את המדיניות החדשה של ממשלתם בנאומים שנשאו מחוץ למשכן הכנסת. הם עשו זאת מפני שחברי הכנסת נוהגים לקטוע בקריאות ביניים נאומים במליאה, הזוכים לסיקור תקשורתי. אחד מחברי הכנסת טען שהתנהגות זו של ראשי הממשלה אינה ראויה במדינה דמוקרטית, משום שקריאות הביניים של חברי הכנסת הן ביטוי לחוסר שביעות הרצון של הציבור מתפקוד הממשלה. לדבריו, הימנעות של ראשי הממשלה מלנאום לפני הכנסת אינה מאפשרת לכנסת למלא את תפקידה כראוי.

- ציין והצג **תפקיד אחד** של הכנסת, שבשמו טען חבר הכנסת. הסבר כיצד תפקיד זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 8- שאלת אירוע

בשנים האחרונות נהרגו ונפצעו פועלי בניין רבים באתרי בניה בישראל. השנה, לאחר דיונים ארוכים בנוכחות שכללה נציגי קבלנים, אנשי מקצוע וועדי העובדים, אושרו בכנסת תקנות בטיחות חדשות שיחייבו שימוש בפיגומים איכותיים. בתקנות נקבע גם בנוסף כי בחמש השנים הקרובות ידווח משרד העבודה והרווחה אחת לשנה לוועדת העבודה והרווחה של הכנסת על יישום התקנות.

- ציין והצג את **תפקיד הכנסת** הבא לידי ביטוי בהחלטת הוועדה. הסבר כיצד תפקיד זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 9- שאלת אירוע

בעקבות עלייה במספר הנפגעים בתאונות הדרכים נערך דיון בעניין זה במליאת הכנסת. כמה חברי כנסת טענו שהממשלה אינה פועלת במידה מספקת לפתרון הבעיה ודרשו שהממשלה תקבע כי הפחתת מספר תאונות הדרכים היא יעד לאומי. לדבריהם, על הממשלה להבטיח תחזוקה נאותה של הכבישים ולהטיל על שר התחבורה את האחריות למימוש יעד זה.

- ציין והצג את **תפקיד הכנסת** שבא לידי ביטוי בדרישה של חברי הכנסת. הסבר כיצד תפקיד זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 10- שאלת ידע

הצג את המושגים **קואליציה ואופוזיציה**.

פרק 21- הרשות המבצעת

- הממשלה היא הרשות המבצעת של המדינה והיא אחראית על קביעת מדיניות ויישומה בכל תחומי החיים במדינה.
- בתחום החקיקה הממשלה יוזמת הצעות חוק ממשלתיות, עוסקת בחקיקת משנה של צווים ותקנות, קובעת תקנות לשעת חירום.
- לממשלה "סמכות שיורית" לפעול בכל תחום, אלא אם החוק מונע זאת ממנה או מטיל את הסמכות על גורם אחר.
- הממשלה מכהנת מכוח אמון הכנסת.

תפקידי הממשלה:

• קבלת החלטות והתוויות קווי פעולה בתחומים שונים הנמצאים באחריות משרדי הממשלה.	א) קביעת מדיניות ויישומה
• הממשלה מוסמכת לעשות בשם המדינה כל פעולה שאינה מוטלת בחוק על רשות אחרת (זהו חריג לכלל שהרשות המבצעת מוסמכת לפעול רק בתחומים שהוסמכה לעסוק בהם). • אין לפגוע בזכויות אדם מכוח סמכות שיורית, ולעניין זה נחוצה לכן הסמכה מפורשת בחוק.	ב) סמכות שיורית של הממשלה
• חקיקה נעשית על ידי הרשות המבצעת\ השרים\ רשות מקומית (באמצעות צווים, תקנות, חוקי עזר עירוניים). • נועדה לאפשר ביצוע החוק וקידום מטרותיו ע"י פירוט העקרונות שנקבעו בחקיקה ראשית. • אסור שחקיקת משנה תסתור חקיקה ראשית. • נתונה לפיקוח של ועדות הכנסת.	ג) חקיקת משנה
• הממשלה מוסמכת להתקין תקנה לשעת חירום לטובת הגנת המדינה, ביטחון הציבור וקיום אספקה של שירותים חיוניים. • ייחודן בכך שאף שהן חקיקת משנה, הן יכולות לגבור על הוראות חוק (למעט חוקים חסינים כמו ח"י: כבוד האדם וחירותו, ח"י: חופש העיסוק וח"י: הכנסת). • לפי החוק בישראל ניתן להתקין רק כאשר מוכרז מצב חירום במדינה (ע"י הכנסת). בפועל, מאז הקמת המדינה מוכרז בה על ידי הכנסת מצב חירום (ההכרזה מחודשת אחת לשנה).	ד) תקנות לשעת חירום

סוגי אחריות ממשלתית:

• כל שר בממשלה נושא באחריות על כל החלטות הממשלה גם אם התנגד להחלטה מסוימת אך נותר בדעת מיעוט. • מתוקף אחריות זו מנוע שר מלמתוח ביקורת על החלטת הממשלה בפומבי או להצביע נגדה בכנסת.	אחריות ממשלתית משותפת
• לכל שר בממשלה אחריות כלפי הכנסת והממשלה ביחס לנושאים שבתחום משרדו ולפעולות סגל	אחריות

מיניסטרילית	עובדיו, אף אם נעשו שלא בידיעתו. • חובתו של שר לדווח בכנסת על פעולות משרדו, להשיב על שאילתות ועל הצעות לסדר היום הקשורות לתחום משרדו, וכן לתקן בעיות שבתחום משרדו. • האחריות המיניסטרילית היא ציבורית בלבד ולא משפטית (לעומת אחריות אישית שמוטלת על השר ביחס למעשים או מחדלים שביצע עצמו).
--------------------	---

שאלות:

שאלה 1 – שאלת אירוע

בעקבות החובות הגדולים של רשויות מקומיות רבות בישראל, טען אחד מחברי הכנסת כי חלק גדול מהחובות נובע מכך שהרשויות לא גובות את מס הארנונה כמו שצריך, ומוותרות לחייבים רבים. הוא הוסיף כי מדובר בתופעה רחבה, ולכן שר הפנים, האחראי על הרשויות המקומיות, צריך להתפטר.

- ציין והצג את **סוג האחריות** ששר הפנים צריך לקחת לדעת חה"כ. הסבר כיצד סוג אחריות זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 2- שאלת אירוע

שר החינוך הציג בפני הממשלה את תוכנית קיצור החופשות "בתי הספר של החגים", שבמסגרתה ייפתחו גני הילדים ובתי הספר לילדים עד כיתה ג' החל משנת 2018 גם בחנוכה ובפסח. מטרת התוכנית להקל על הורים רבים בימי החופשות.

- ציין והצג את **תפקיד הממשלה** הבא לידי ביטוי בפעולתו של שר החינוך. הסבר כיצד תפקיד זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 3- שאלת אירוע

בעקבות תחקיר שפורסם בחברת החדשות על מצבה העגום של הפריפריה, הודיע השר לפיתוח הנגב והגליל כי הוא מתפטר מתפקידו. לדבריו: "כל ניסיונותי לשיפור המצב העגום עלו בתוהו, ועל כן אני נושא באחריות מתוקף תפקידי ומתפטר".

- ציין והצג את **סוג האחריות הממשלתית** הבא לידי ביטוי בפעולתו של השר. הסבר כיצד סוג אחריות ממשלתית זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 4- שאלת אירוע

שר המסחר והתעשייה חתם על הסכם סחר עם מדינה שעמה אין לישראל קשרים דיפלומטיים. אחד מחברי הכנסת הביע את מחאתו על מעשה זה, וטען כי השר לא היה מוסמך לחתום על הסכם זה בלי אישור הכנסת. בתגובה לטענה זו אמר דובר השר כי הממשלה היא שמנהלת את ענייני הכלכלה של ישראל, וכי אין חוק המחייב אותה לקבל את אישור הכנסת להסכמי סחר שהיא חותמת עליהם. לכן השר במסחר רשאי לחתום על הסכמים אלו בשם ממשלת ישראל.

- ציין והצג את **הסמכות של הממשלה**, שבשמה פעל שר המסחר והתעשייה. הסבר את תשובתך על פי הקטע.

שאלה 5- שאלת ידע פשוטה

הצג שני תפקידים של הממשלה.

שאלה 6- שאלת ידע פשוטה

הסבר מהי אחריות מיניסטריאלית ומהי חשיבותה.

שאלה 7- שאלת ידע פשוטה

הסבר מהי חקיקת משנה ומהי חשיבותה.

שאלה 8- שאלת ידע פשוטה

הצג את המושג אחריות ממשלתית משותפת.

שאלה 9- שאלת ידע פשוטה

הצג שני הבדלים בין תקנות לשעת חירום לבין תקנות ההגנה שעת חירום.

שאלה 10- שאלת אירוע

על פי חוק שנקבע בכנסת, סטודנט שיציג לפני המוסד להשכלה גבוהה שבו הוא לומד אישור רשמי שיש לו לקות למידה יהיה זכאי להתאמות מיוחדות בלימודים. בהתאמות אלה יהיו לדוגמה: חונך מסייע, הקלטת הרצאות, אפשרות להיבחן בעל פה ועוד. כמו כן, כל מוסד להשכלה גבוהה יחויב להקים מרכז תמיכה כדי לסייע לסטודנטים לקויי למידה בלימודיהם. סטודנטים שאין להם לקויות למידה לא יהיו זכאים להתאמות אלה. ארגון חברתי בדק את הנושא וגילה שהחוק עדיין אינו מיושם, אף על פי שהוא נקבע לפני זמן רב. לדברי יושב ראש הארגון, השרים הממונים על יישום החוק התרשלו, שכן הם עדיין לא קבעו את פרטי החוק שיאפשרו את הוצאתו לפועל. עקב כך בכמה מן המוסדות להשכלה גבוהה החוק אינו מיושם והסטודנטים הזכאים להתאמות אינם מממשים את זכאותם.

- ציין והצג את **תפקיד הממשלה** שהשרים התרשלו בו. הסבר כיצד תפקיד זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 11- שאלת אירוע

אחת מחברות הכנסת פנתה במליאת הכנסת לשר החקלאות וביקשה לדעת מה משרדו עושה כדי למנוע את התפשטות מחלת הכלבת. לטענתה, משרד החקלאות אינו פועל מספיק לחיסון חיות בר נגד כלבת, ומשום כך בני אדם ובעלי חיים עלולים להיות בסכנה. בדיון שנערך במליאת הכנסת בשבוע שלאחר מכן הודיע שר החקלאות כי משרדו הרחיב את היקף החיסונים, ולשם כך הוא כבר הוציא את כל התקציב המיועד לחיסון בעלי חיים בשנה זו. השר אף הוסיף ואמר כי הוא פנה למשרד האוצר בבקשה לקבל תוספת תקציב כדי להרחיב עוד את היקף החיסונים.

- ציין והצג את **סוג האחריות** שהתממשה בפעילות השר. הסבר כיצד סוג אחריות זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 12- שאלת אירוע

בישיבת הממשלה נערך דיון בעניין תכנית לפיתוח תחבורה מהנגב והגליל אל מרכז הארץ. כמה מהשרים שהשתתפו בדיון התנגדו לתכנית בטענה שהיא יקרה מדי. בסיום הדיון נערכה הצבעה. תשעה עשר שרים הצביעו בעד התכנית, ארבעה התנגדו ואחד נמנע. לאחר אישור התכנית קרא ראש הממשלה לשרים להסביר לציבור את ההחלטה שהתקבלה. כאשר הוצגה ההחלטה בכלי התקשורת הצדיקו אותה כל השרים, גם אלה שבזמן הדיון התנגדו לה.

- ציין והצג את **סוג האחריות** שבה נהגו שרי הממשלה (אחריות מיניסטריאלית או אחריות משותפת). הסבר כיצד

סוג אחריות זה בא לידי ביטוי בקטע.

פרק 22- הרשות השופטת

- מערכת בתי משפט (שלום, מחוזי, עליון) המכריעה בסכסוכים בין האזרחים לבין עצמם ובינם לבין רשויות השלטון.
- בודקת האם פעולותיהם של האזרחים ושל הרשויות נעשות בהתאם לחוק (היא המוסמכת לפרש את החוק).
- מפקחת על חוקיות הפעולות של הרשות המבצעת.
- בהתאם לפסיקת בית המשפט בסמכותו לפקח על הרשות המחוקקת על ידי ביקורת שיפוטית בהתאם לחוקי היסוד. נושא זה שנוי במחלוקת ציבורית.

אי תלותה ועצמאותה של הרשות השופטת בישראל

- הרשות השופטת עצמאית בהחלטותיה השיפוטיות.
- במטרה להבטיח מימוש הזכות להליך הוגן, עקרון שלטון החוק ושמירה על אמון הציבור במערכת המשפט.
- עקרון זה מובטח באמצעות מספר כללים :

השופטים כפופים אך ורק לחוק ופוסקים לפיו.	א) מרות החוק.
שכר השופטים גבוה ונקבע ע"י ועדת הכספים של הכנסת.	ב) תנאי העסקת השופטים.
	ג) משך כהונת שופט הוא עד גיל פרישה (70).
	ד) אסור לשופט לשמש בכל תפקיד פוליטי.
	ה) הדחת שופט נעשית בגין עבירות חמורות ולא בין תוכן פסקי הדין שלו.
חסינות מפני אחריות אזרחית בגין הכרעות שיפוטיות ומפני חקירה פלילית (ללא אישור היועמ"ש).	ו) חסינות השופטים.

בג"צ:

- בית משפט גבוה לצדק (אחד מתפקידיו של בית המשפט העליון).
- מאפשר לכל אדם ארגון לעתור בקשר להחלטות של רשויות המדינה או גופים ציבוריים אשר לדעתו גורמות לו עוול או פוגעות בזכויותיו.
- משמש ערכאה ראשונה ואחרונה בסוגיות בהן הוא מטפל.
- פועל באמצעות צווים שמבטלים החלטות או פעולות של רשויות המדינה :

צו של בג"צ המורה לרשות המשיבה בעתירה להופיע בפני בג"צ ולהציג את עמדתה לגבי העתירה.	א) צו על תנאי
צו של בג"צ למשיבה בעתירה להקפיד את המצב הקיים עד לסיום הדיון בעתירה (ניתן במקרים בהם מדובר בצעדים בלתי הפיכים של הרשויות).	ב) צו ביניים
צו הניתן בסיום הדיון בעתירה ומשמעו קבלת העתירה על ידי בג"צ, ביטול החלטת הרשות והנחייה כיצד לפעול.	ג) צו החלטי

ביקורת שיפוטית:

- ביקורת של מערכת המשפט (בדרך כלל על ידי בג"צ) על הרשות המחוקקת ועל הרשות המבצעת.
- מתבטאת בישראל מאז המהפכה החוקתית במידה רבה ע"י פסילת חוקים הסותרים חוקי יסוד.
- סמכות בית המשפט לביקורת שיפוטית והיקפה הראוי שנויים במחלוקת ציבורית.

אקטיביזם שיפוטי:

- מדיניות מרחיבה של בית המשפט בהתערבותו בפעולות הרשות המבצעת והמחוקקת.
- באה לידי ביטוי בבחינת סבירות שיקול הדעת של הממשלה במינויים ובהחלטות שונות ובמהפכה החוקתית.
- נתונה בוויכוח ציבורי-ערכי במדינת ישראל.

שאלות:

שאלה 1 – שאלת ידע פשוטה

הסבר שני כללים המבטיחים את **עקרון אי התלות** של הרשות השופטת.

שאלה 3- שאלת אירוע

לאחרונה נעשו כמה ניסיונות לשנות את דרך בחירת השופטים בישראל. אחת ההצעות הייתה להגדיל את מספר נציגי הכנסת והממשלה בוועדה לבחירת שופטים, כך שהם יהיו רוב בוועדה. מגישי ההצעה טענו שבדרך זו הוועדה תשקף באופן מובהק יותר את העמדות שנבחרו העם מייצגים. בתגובה להצעה זו אמר משפטן ידוע שהקטנת חלקם של נציגי מערכת המשפט בוועדה תפגע במימוש של אחד העקרונות החשובים המנחים את הפעילות של הרשות השופטת, ולכן יש להימנע ממנה.

- ציין והצג את **העיקרון המנחה את הרשות השופטת**, שההצעה תפגע במימושו. הסבר כיצד הפגיעה בעיקרון זה באה לידי ביטוי בקטע.

שאלה 7- שאלת אירוע

ממשלת ישראל החליטה לייצא למדינות אחרות חלק מן הגז הטבעי שהתגלה מול חופי הארץ. ארגוני סביבה וחברי כנסת מן האופוזיציה הגישו עתירות לבית המשפט הגבוה לצדק (בג"ץ) נגד החלטה זו. השופט הוציא צו ובו דרש מן המדינה להשיב בתוך שלושים יום על העתירות שהוגשו, ולהפסיק את יצוא הגז בפרק זמן זה.

- ציין והצג את **הצו שהוציא בג"ץ**. הסבר כיצד צו זה בא לידי ביטוי בקטע.

פרק 23- אשכול העולם היהודי

מרכיבי הזהות של יהודי התפוצות:

1) זהות אזרחית	יהודי התפוצות שמדגישים את המרכיב האזרחי בזהותם, מבטאים בכך את זיקתם למדינה שבה הם חיים.
2) זהות לאומית	יהודי התפוצות שמדגישים את המרכיב הלאומי בזהותם, מבטאים בכך את זיקתם לעם היהודי ולמדינת ישראל, שהיא מדינתו של העם היהודי.
3) זהות דתית	יהודי התפוצות שמדגישים את המרכיב הדתי בזהותם, מבטאים בכך את זיקתם לדת היהודית.

הדילמות איתן מתמודדות הקהילות:

בקרב הדור הצעיר ישנה מגמת השתלבות בחברה המקומית והתרחקות מהמסגרת הקהילתית היהודית. הזהות הלאומית היהודית והזהות הדתית היהודית נחלשות. מצב זה מעמיד בסכנה את המשך קיומו של העם היהודי בתפוצות. לא אחת מואשמים יהודי התפוצות בנאמנות כפולה: מחד, למדינה שהם חיים בה, ומאידך למדינת ישראל. עובדה זו משפיעה לעתים על נכונותם של יהודים לפעול למען ישראל במדינות שהם חיים בהן, בעוד שמדינת ישראל מצפה מהם לתמיכה ולהזדהות עמה.

השסע הדתי:

רקע: מדינת ישראל הדמוקרטית, המקיימת את עיקרון הפלורליזם וזכויות הקבוצה, מכירה בזכותן של קבוצות שונות בחברה הישראלית לשמור על זהותן וייחודן. משום שהחברה הישראלית היא חברה שסועה, שיש בה הרבה קבוצות בעלות דעות שונות, נוצר מתח בין הקבוצות. שסע – קווי גבול חברתיים החוצים את החברה ומחלקים אותה למחנות שונים. בין מחנות אלו מתקיים מתח. בישראל השסע הדתי נובע בשל ויכוח הקיים בחברה הישראלית לגבי מקומה של הדת בחיים הציבוריים ומהיחס שכל קבוצה מעניקה לקשר שבין דת ומדינה.

החברה היהודית במדינת ישראל מפוצלת לארבע קבוצות מרכזיות: חרדים, דתיים, מסורתיים וחילוניים:

חרדים	• מהווים כ-10% מהחברה היהודית בישראל. • שואפים להקים מדינת הלכה, שבה אורח החיים יהיה על פי חוקי התורה. • הציונות נתפסת ככפירה ולכן נשללת כתופעה פוליטית ואידיאולוגית. • "תורתם אמונתם" – דוגלים בלימוד תורה כדרך חיים לגברים, וכמעט ללא השתלבות במעגל העבודה. • ייחודם: המנהיגות החרדית מורכבת מגדולי תורה. הם הקובעים עבורם במישור הפוליטי והלאומי. • אורח חיים מוקפד, לבוש ייחודי, מוגרים בשכונות מובדלות בערים השונות. • מערכת חינוך עצמאית, אורח חיים תרבותי המנותק מהעולם החילוני. • חלק גדול מהאוכלוסייה אינה משרתת בצה"ל. כיום מתחיל שינוי עם קיומו של הנח"ל החרדי, אליו מצטרפים חרדים צעירים שאינם לומדים בישיבות.
דתיים	• מהווים כ-20% מקרב החברה היהודית בישראל. • מחויבים להלכה היהודית.

	• דוגלים בערכים דמוקרטיים. • דוגלים באידיאולוגיה ציונית המשולבת בערכים מן התרבות המערבית התואמת את השקפת עולמם הדתי. • חזונו היא מדינת הלכה, אך בשלב זה הם מזוהים ומעורבים במדינה. משתלבים בחיי החברה הכלכלה והתרבות במדינה. • דוגלים בשירות בצבא. • מחנכים את בניהם במערכת החינוך הדתי הייחודי לחברה הדתית לאומית, הרואה חשיבות בהקניית ערכי דת ולימוד תנ"ך, תושב"ע לצד הקניית לימוד במקצועות כלליים והמדעיים. • מקבלת את מרות ההלכה ומחייבת קיום מצוות התורה וההלכה כמו הזרם האורתודוקסי, בהתאמה לחיים המודרניים. • גירושים ונישואים הם רק על פי ההלכה, והגיוור חייב להיות על פי ההלכה. יש התנגדות לנישואי תערובת.
מסורתיים	• המסורתיים מהווים כ-50% - 40% מהיהודים בישראל. על פי תפיסתם יש לשמור על המורשת והאופי היהודי של המדינה. שומרים על מסורת ישראל הכוללים חגים, טקסים דתיים (ברית מילה, בר מצווה, חתונה על פי ההלכה) וקיום חלק מהמצוות. • מאמינים בקיומו של האל ורואים ביהדות שילוב של דת ולאומיות. יש לכך השפעה על אורח חייהם. • קיום מצוות קשור ל: חגים וטקסים, טקס ברית מילה, טקס בר מצווה, טקס נישואין על פי ההלכה, צום יום כיפור, ביקורים בבית הכנסת, שמירת כשרות והדלקת נרות. • שמירת המצוות נובעת מן הזיקה לעם היהודי, למורשת ולמסורת היהודית, להיסטוריה של העם היהודי ולרצון לשמור על שלמות העם. • ציבור זה מעוניין בשמירת צביונה היהודי של המדינה. חלקו תומך בחקיקה דתית בנושא המעמד האישי.
חילונים	החילונים מהווים כ-30% - 25% מהיהודים בישראל. • עבור רוב החילונים, היהדות היא תרבות ולא דת, ועל כן צביונה של מדינת ישראל כמדינה יהודית יתבטא רק בסמלים לאומיים ולא דתיים. • קיום מצוות: יש מתוכם המקיים מצוות הקשורות לחגים ולטקסים דתיים מתוך רצון לשמור על המסורת ואל ממניעים דתיים • רוצים מדינה חילונית דמוקרטית ליברלית המכירה בזכותו של כל אדם לקבוע את אורח חייו. לכן הם מתנגדים לחקיקה דתית, ומעוניינים בהפרדת דת מהמדינה, וטיפול תרבותי ישראלית חילונית.

הגורמים לשסע בין דתיים ללא דתיים:

(1) הוויכוח על המעמד האישי בישראל (נישואין וגירושין)	הדתיים רוצים שהנישואין והגירושין בישראל יהיו על פי ההלכה היהודית וחוקי התורה תוך המשך עיגונם בחוק בתי דין רבניים. לעומתם, החילוניים רואים בחוק בתי הדין הרבניים המאפשר נישואין וגירושין בבית הדין הרבני בלבד, כפייה של הדת, ופגיעה מרכזית בזכויות אדם בסיסיות, כמו חופש מדת, הזכות לחירות וכדומה.
(2) הוויכוח על צביון השבת במרחב	הדתיים מקפידים לשמור על השבת כהלכתה ואילו החילוניים רואים ביום זה, יום חופש ומנוחה המנוצל לפנאי ולבידור. בין הדתיים ללא דתיים ישנו ויכוח על אופי השבת בחיים

הציבורי	הציבוריים הכוללים. למשל בנושאים כמו תחבורה ציבורית בשבת, פתיחת בתי קולנוע ומקומות בידור ובילוי אחרים.
(3) הוויכוח על הכרה בזרמים בישראל (כולל הוויכוח על הגיור)	הזרם הדתי האורתודוקסי מתנגדים לקונסרבטיבים ולרפורמים. ואילו הקונסרבטיבים והרפורמים, דורשים קיום פלורליזם דתי ושוויון בין הזרמים. בעיה נוספת קשורה לנושא הגיור: בישראל תהליך הגיור נעשה רק על פי האורתודוקסים ובהתאם להלכה, וחלק מהחילוניים כמו גם הקונסרבטיבים והרפורמים טוענים כי יש להכיר בגיור הנעשה על ידי זרמים אחרים ביהדות.
(4) הוויכוח על חקיקה דתית	הדתיים רוצים חוקים דתיים המבוססים על המשפט העברי בחיים הציבוריים בישראל (לדוגמא חוק בתי דין רבניים, חוק חג המצות וחוק חזיר). לעומתם החילוניים רואים בחקיקה דתית כפייה של הדת, ופגיעה בזכויות אדם בסיסיות כמו חופש מדת, הזכות לחירות וכדומה.
(5) הוויכוח על גיוס בחורי ישיבות	חרדים רבים לא מתגייסים לצבא מתוך התפיסה 'תורתם אומנותם'. החילוניים והדתיים הלאומיים רואים באי שירות בצה"ל השתמטות וברירה מחובות של אזרחי המדינה, ואילו החרדים רואים בניסיון לגייסם פגיעה בחופש הדת ופגיעה בערך העליון מבחינתם והוא לימוד תורה.

אתגר החיים המשותפים:

(1) הסדרים מקומיים	כל עיר מתקינה חוקי עזר המאפשרים לתושביה לחיות בדרך הנוחה להם, מעבירים סמכויות להחלטה לרשויות המקומיות וכך כל רשות נוהגת בהתאם לציבור החי בתחום שיפוטתה. לדוגמא, היתר פתיחת בתי עסק, בידור ומקומות בילוי בשבת, או סגירת כביש (זכויות קבוצה) ייקבע על פי הרכב האוכלוסייה בעיר.
(2) אוטונומיה חינוכית	לציבור הדתי מערכת חינוך נפרדת ואוטונומית. הדתיים הם אלו שקובעים את תכני הלימוד בעצמם בצורה עצמאית (=זכויות קבוצה).
(3) אמנות והתארגנויות חברתיות	התארגנויות חברתיות הנעשות באופן לא ממוסד שמטרתן היכרות הדדית, פעולות חברתיות משותפות, לימוד משותף של תרבות יהודית. מטרת פעולות אלה היא חיזוק המכנה המשותף וצמצום המתח בין חילונים לדתיים. אמנות (הסדרים). ניהול משא ומתן והגעה להסכמות משותפות בענייני דת ומדינה בין דתיים וחילונים. שימוש במנגנון הסטאטוס קוו כדי להגיע לפשרה ולהימנע מהחלטות חד צדדיות.

שאלות:

- (1) - הצג את עקרון ההסכמיות.
 - הצג את המושג השסע הדתי.
 - הסבר כיצד עקרון ההסכמיות בא לידי ביטוי באחת הדרכים להתמודדות עם השסע הדתי.
- (2) - הצג שני מאפיינים של החברה החרדית בישראל.
 - הצג את המושג מדיניות הבחנה.
 - הסבר כיצד מדיניות ההבחנה מאפשרת מימוש של אחד המאפיינים של החברה החרדית.

- (3) - הצג את המחלוקת בין דתיים ובין חילוניים בחברה הישראלית בנוגע לסוגיית **צביון השבת** במרחב הציבורי.
- הצג את **עקרון ההסכמיות**.
 - הסבר כיצד עקרון ההסכמיות יכול לסייע לפתרון המחלוקת בסוגיית צביון השבת במרחב הציבורי.
- (4) - הצג את המחלוקת בין דתיים לבין חילוניים בחברה הישראלית בנוגע לסוגיית **הנישואים והגירושים**.
- הצג את הזכות לחופש **מדת**.
 - הסבר כיצד הזכות לחופש מדת באה לידי ביטוי במחלוקת שהצגת.